

Magyar Perfin

IV. évfolyam, 1. szám

Az első magyar perfin-újság 89/1. számának címoldala

Hírlevél a Magyar Perfin Klub tagjainak
2005. április

***Jelen kiadványunk a "Tájékoztató" 89/1. számának
újraközlését tartalmazza.***

Elnézést a rossz olvashatóságért, amin sajnos nem volt mód javítani, de a cikkek magas színvonala miatt a klubunk tagjai még így is indokoltnak találták az ismételt megjelentetést.

Köszönetünket nyilvánítjuk Voloncs Gábornak a közléshez adott engedélyért.

Ez a

. . . sorszámú példány

.....
(a szerkesztő szignója)

Készült a Magyar Bélyeggyűjtők Országos Szövetségének támogatásával, 50 sorszámozott példányban.

© Magyar Perfin Klub, 2005

TOMÁŠ MOROVICS
(Csehszlovákia)

MAGYARORSZÁG HÁRMASLYUKASZTÁSOS BÉLYEGEI — új adatok és észrevételek —

Fordította: Piszton Ottó

Írásommal szeretnék hozzászólni, valamint kiegészíteni és adatkaimmal pontosítani Dr. Etre László a TÁJÉKOZTATÓ 88/2. számában megjelent "Magyarország hármashlyukasztásos bélyegei 1921-1924" című munkáját.

Mivel nem beszélem tökéletesen a magyar nyelvet lehetséges hogy a cikkben elnéztem egy-két apróságot, azonban ez semmiképpen nem vonatkozik az alapvető dolgokra.

Az említett tanulmány minden bizonnyal a hármashlyukasztású bélyegek sokéves tanulmányozása alapján íródott, tartalmaz néhány új részadatot, ismerteti a lyukasztás keletkezésének történetét, felsorolja mely bélyegeken található hármashlyukasztás, továbbá a szerző leírja milyen is volt a lyukasztást készítő szerkezet. Nagyon éppen ez utóbbival szeretnék részletesebben foglalkozni, mivel véleményem szerint a hármashlyukasztás előállításának ismerete alapján lehetséges a további tanulmányozás.

A hármashlyukasztású bélyegek problémakörének teljes megismeréséhez feltétlenül szükséges ismerni azoknak a bélyegeknek az előállítását, melyeken a hármashlyukasztás található. Ezeket a bélyegeket nagyságuk szerint három csoportra oszthatjuk:

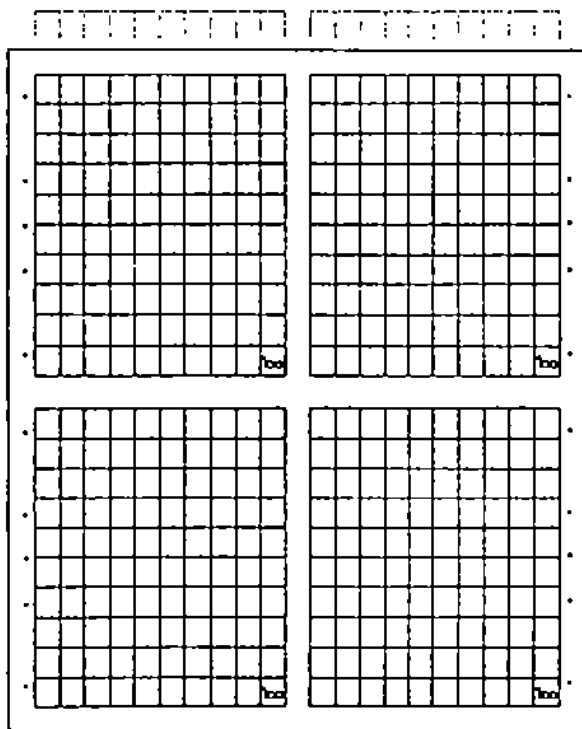
- a./ kis méretűek: arató, portó, kiegészítő portó és hivatalos bélyegek
- b./ közepes méretűek: parlamenti bélyegek
- c./ nagy méretűek: Koronás Madonna bélyegek

Az a./ csoport bélyegeinek nyomását 4x100-as nyomdai ívekben készítették. /1.sz. ábra/ A fogazást kétsoros fogazó fésűvel végezték fentről lefelé, erről tanuskodnak a fogazógép felszúró lyukai, melyek kizárólag a nyomdai ívek szélein találhatóak. Ezután a nyomdai ívet szétvágták 100-as ivekre.

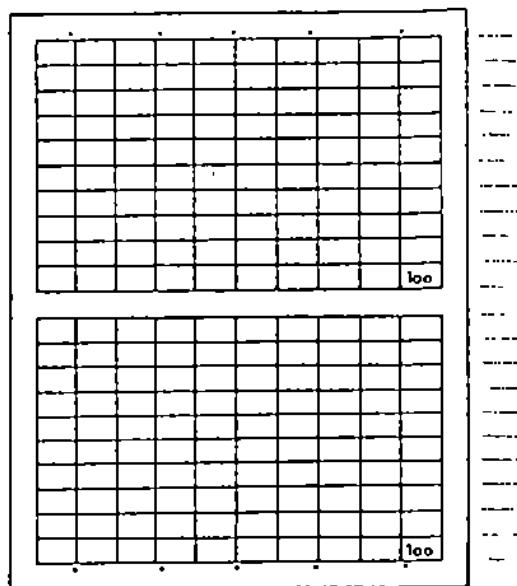
A b./ csoport bélyegeinek nyomását 2x100-as ivékben készítették /2.sz. ábra/. A 100-as nyomólemezek egymás felett voltak elhelyezve. A fogazást kétsoros fogazó fésűvel végezték jobbról-balra. Ezután a nyomdai ívet szétvágták.

A c./ csoportnál a nyomást 2x100-as nyomdai ivékben készítették /3.sz. ábra/. A 100-as nyomólemezek egymás mellett helyezkedtek el. A fogazást egyszerű fogazó fésűvel végezték jobbról-balra, ezután vágták szét 100-as ivekre.

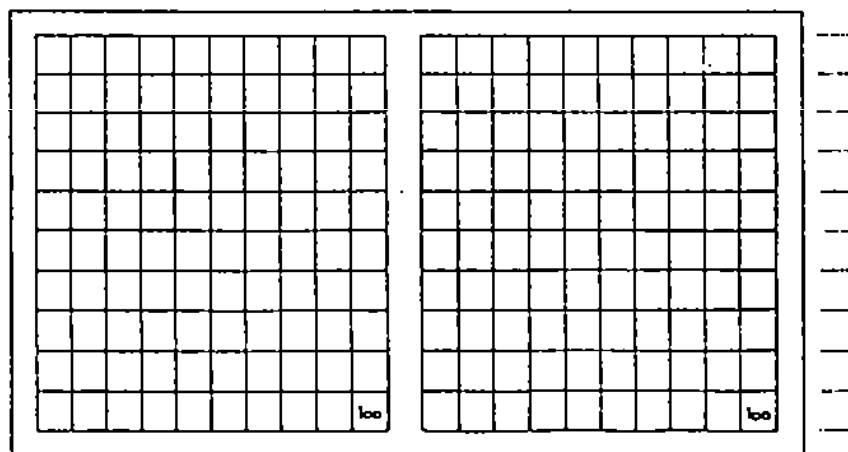
Fontos tudatosítani, hogy a kétsoros fogazófésűvel ellátott fogazógép egy utással húsz bélyeg fogazását végzi el /három oldalról/. Az egyszerű fogazófésűvel ellátott gépnél ez mindössze 10 bélyeg. A fogazógép felszúró lyukainak elhelyezkedése számomra csak az a. és b. méretű bélyegeknél ismert. A kis és közepes méretű bélyegek nyomásának és fogazásának problémaköre azonos a hármashlyukasztással ellátott, valamint az e nélküli bélyegeknél is.

1. ábra

2. ábra

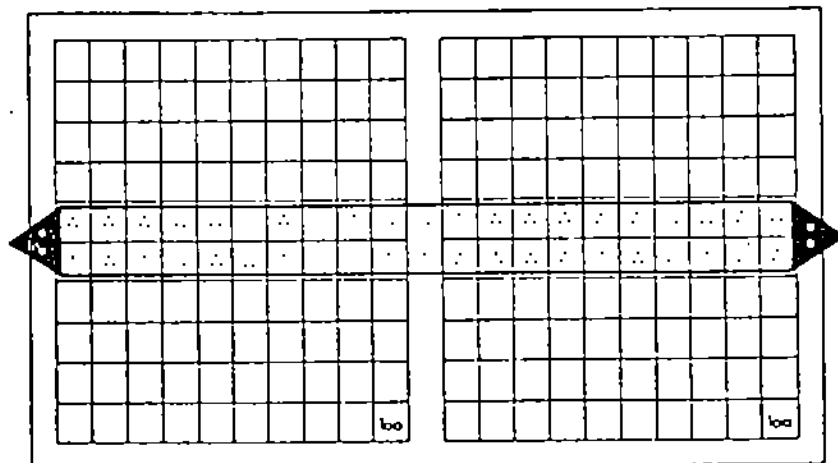

3. ábra

A nyomdának tehát az volt a feladata, hogy ellássa a bélyegeket hármaslukasztással. Tudjuk, hogy az eredeti javaslatot /lásd 1.sz.ábra a T.88/2./, a hármaslukasztás két átlós sorban való elhelyezését, mint műszakilag igényeset elutasították. Nyilvánvaló, hogy egy ilyen lyukasztást készítő szerkezet kétféleképpen működhetett volna: 1. vagy egyenként üti a három lyukat és közben állandóan le-fel, jobbra-balra áthelyeződik, ami folettébb hosszadalmas és gazdaságtalan lenne, vagy 2., mind a húsz hármaslukát egy ütéssel végezné el, ami azonban műszakilag nagyon igényes kivitelezést kívánna, s ez nagy anyagi költséggel járna. A nyomda tehát keresett valamilyen takarékosabb szerkezetet a lyukasztás elvégzésére. Milyen is volt tulajdonképpen ez a szerkezet?

Dr. Ettore az ivszéles négyestörők alapján, melyeknek az ivszélén is ott van a hármaslukasztás /lásd 4. és 5. ábra T.88/2./, úgy vélekedik hogy a nyomda olyan szerkezetet használt, amelyet a szerző irásának 8-9.

oldalán ír körül, ahol a következőket olváshatjuk: " Ismeretes, hogy a magyar bélyegeket eredetileg nagyobb ívekben nyomtatták: egy nyomdai ív, két ill. négy százás ívből állott, ezeket együtt fogasták, s aztán a gyártás végén választották őket szét százás ívekre. Ennek megfelelően a páros lyukasztótük száma nem tíz volt hanem több, a "nagy ívek" felelt meg. Ennek nyomatát akkor láthatjuk, ha egy ív szélén elhelyezett bélyegen rajta van az ívszél: általában az ívszálon is látható hármaslukasztás, vagy annak egy része. Erre két példát mutatok itt be: 4. és 5. ábra".

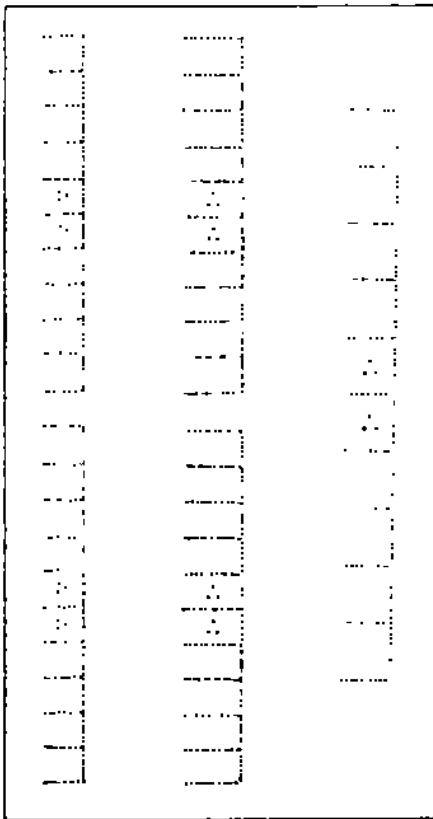

4. ábra

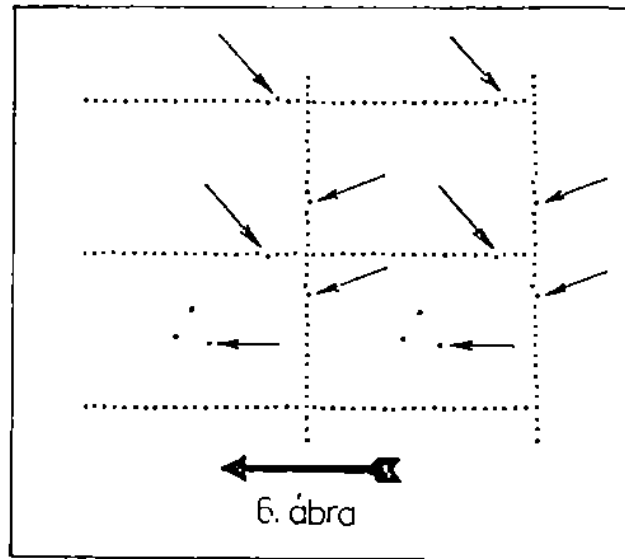
Dr. Ettore szerint tehát a szerkezet, mellyel a hármaslukasztást készítették a következőképpen nézhetett ki: /4.sz. ábra/. Ebben az esetben szükséges lett volna igénybe venni 21 páros hármaslukasztó tüt, ill. 42-öt, melyekkel a "nagy" nyomdai ívet /2x100, ill. 4x100/ egyetlen útéssel el lehetne látni lyukasztással. Ez a berendezés műszakilag nagyon igényes lenne és tulajdonképpen ugyanazon elv alapján dolgozna, mint az említett tanulmány 1.sz. ábráján látható szerkezet azzal a különbséggel, hogy itt a hármaslukasztás nem átlósan van elrendezve. Ha utánanéznünk a háromszögbe rakott tük számának, ez a Koronás Madonna bélyegeknél $3 \times 2 \times 21 = 126$ /!/ volna, és $3 \times 2 \times 21 \times 2 = 252$ /!/ tü kellene az arató bélyegekhez. Ebből látható, hogy egy műszakilag hasonlóan igényes szerkezetről volna szó, mint amelyet a nyomda elutasított.

Hogy tulajdonképpen milyen is volt ez a szerkezet, berendezés - nos e kérdés kutatásakor még egyszer elgondolkodtam a bélyegek gyártási folyamatán és feltettem magamnak a kérdést, vajon a nyomdai ívek először fogazva és utána "hármaslukasztva" voltak, vagy pedig fordítva. Az eredmény egyforma lenne. Ha a bélyegeket először fogoznák és utána lyukasztanák fennállna a veszélye annak, hogy a fogazott ív a lyukasztáskor szétszakadna. Amennyiben a bélyegeket először lyukasztanák és utána fogoznák, nem létezhetek volna ívek hármaslukasztás nélkül, melyeket a gyűjtőknek felárral adtak el. Legegyszerűbb talán az volna, ha a fogazást és a lyukasztást egyszerre végeznék el. És valóban ezzel a módszerrel lettek a hármaslukasztású bélyegek előállítva. A fésűs fogazógépekhez készítettek új fogazólécet, melyek tartalmaztak 12, ill. 6 háromszögbe rakott tüt még a fogazótükön kívül /5.sz. ábra/. Ily módon lehetővé vált a bélyegek egyidejű fogazása és hármaslukasztása is. A berendezés egyszerű, tökéletes és hatékony.

Most meg kell válaszolni azt a kérdést, hogy keletkeztek a gyűjtőknek szánt ívek, melyekben nem voltak hármaslukasztással ellátott bélyegek. Erre egyszerű a válasz: Hogy biztosítva legyen a bélyegek folyamatos gyártása /tehát fogazása is/ a nyomdának a fogazógéphez is el kellett készítenie nagyobb mennyiségű pótfogazólécet. Nem beszélve arról a tényről, hogy egy fogazási mérethez a műhelyben rendszerint nem egy, hanem két fogazógép állt rendelkezésre. Ebből következik

5. ábra

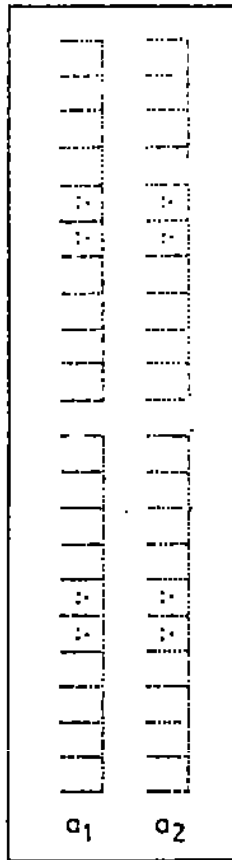
hogy a gyűjtőknek szánt íveket olyan fogazógéppel fogaszták, amely már 1921 februárja előtt is használatban volt, tehát még nem voltak beszerelve a "pótlólágos" tűk. A gyakorlatban ez valószínűleg úgy nézett ki, hogy az éppen kiadott bélyegek egy részét "póttűk" nélküli fészükkel perforálták, aztán a gépbe behelyezték a hármalyukasztó tűkkel ellátott fésűt és ezzel fogaszták a kiadás többi részét.

Fersze valaki megkérdezheti, hogy tudom bizonyítani azt, hogy a bélyegek egyidejűleg voltak fogazva és hármalyukasztva. Abból indulok ki, hogy minden tűnek megvan a maga állandó helye a többi tűhöz viszonyítva és ennek függvényében alakítja a perforációs nyílást a fogazóléc minden leütésekor /6.sz. ábra/. Megpróbálok megközelítően meghatározni hány "kiigazított" lyukasztó fésű volt használatban:

- a./ a kisméretű bélyegeknél - a_1 , a_2 fésűk /7.sz. ábra/
- b./ a közép méretű bélyegeknél - b_1 , b_2 fésűk /8.sz. ábra/
- c./ a nagyméretű bélyegeknél - c_1 , c_2 fésűk /9.sz. ábra/

Ebből megtudhatjuk hányféle típusú hármalyukasztás létezhet, a különbségek a három lyuk egyes lyukainak egymás közti távolságában, valamint az egyes lyukaknak a fogazathoz való elhelyezkedésében mutatható ki. A kisméretű bélyegeknél 2×4 az az 8féle, a közép méretűeknél 2×4 3féle a Koronás Madonna bélyegeknél 2×2 4féle. A fentiekből következik, hogyha egymásra helyezzünk mondjuk két hármalyukasztású arató bélyeget, nagyon nagy a valószínűsége annak, hogy a lyukasztások rajza nem lesz azonos. Ha viszont egymásra helyezzünk két hármalyukasztású bélyeget, melyek ugyanazon sorból származnak, akkor nemcsak a hármalyuk "rajza", de a fogazat "rajza" is azonos lesz. Bizonyítékként bemutatom a 10.sz. ábrát. Itt látható négy hármalyukasztású bélyeg, melyek egy nagy ív azonos vízszintes soraiból vannak. Az első két bélyegnél a fogazat és a hármalyukasztás szépen centrált, a másik kettőnél a fogazat és a hármalyu-

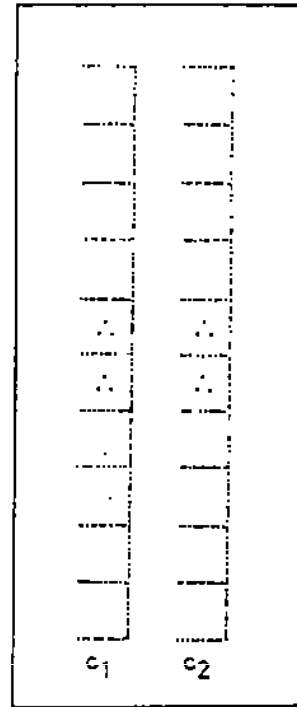
kasztás is kissé eltolódott. Ezzel bizonyítottnak tekinthető, hogy a fogazat és a hármasslyukasztás tüi egy egységet alkotnak. Jól megfigyelhetőek a fogazat egyes lyukainak kis elhajlásai /lásd a nyilakat/, melyek rendszeresen ismétlődnek. Minden hármasslyukasztásnak megvan tehát a saját rajza /ugyanaz érvényes a fogazatra is/ és e rajz alapján besorolható egy bizonyos helyre a fogazóléccen. Éppen az egyes rajzok köz-

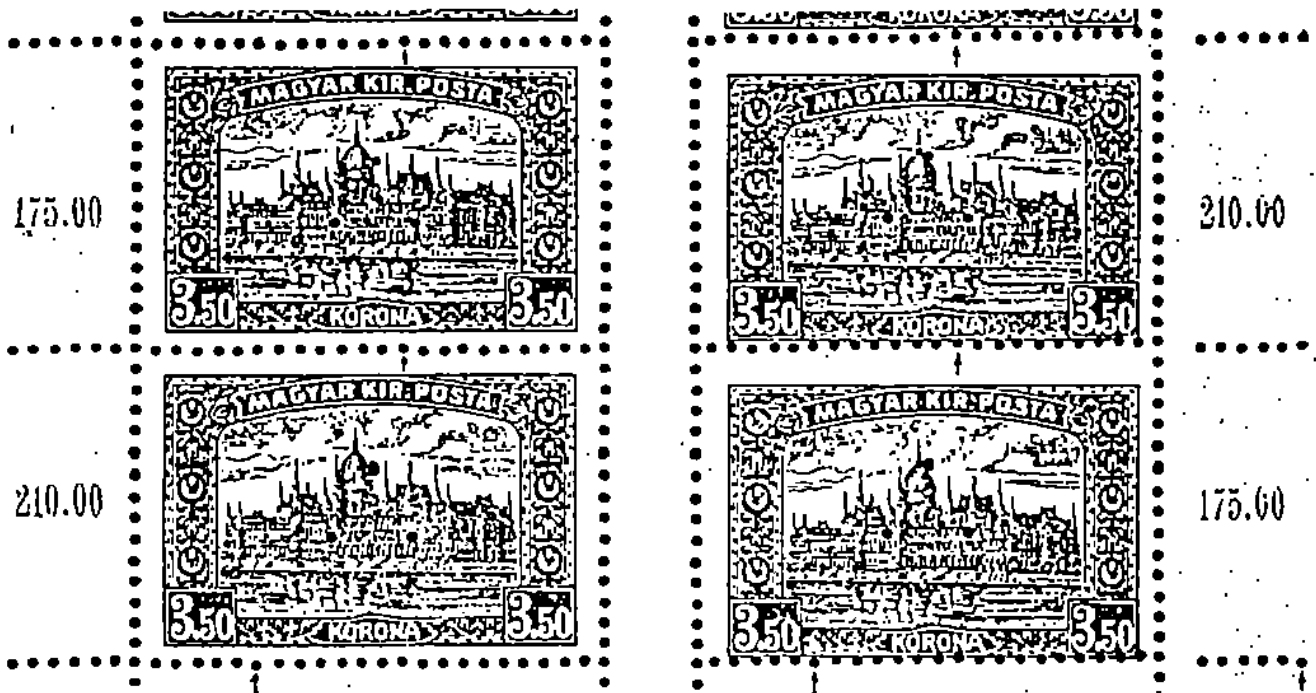
7. ábra

8. ábra

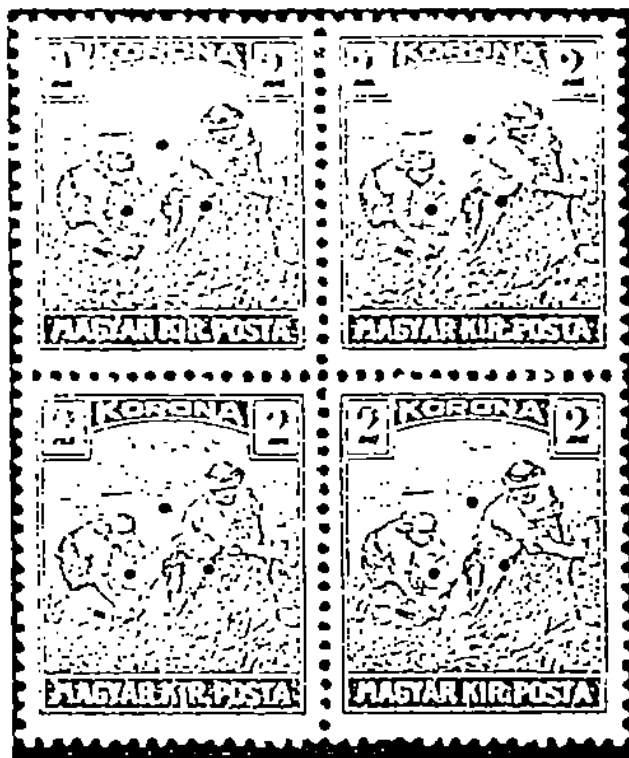

9. ábra

10. ábra

ti különbségek alapján volna lehetséges az egyes fogazólécek rekonstrukciója és meg lehetne állapítani valódi mennyiségüket és alakjukat is. Ezen azonban nagy mennyiségű anyagra lenne szükség, amely azonban jelenleg nem áll rendelkezésre.

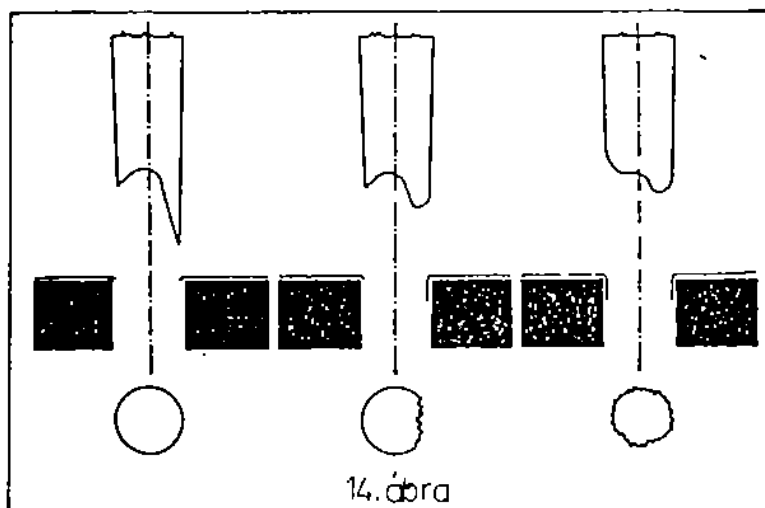
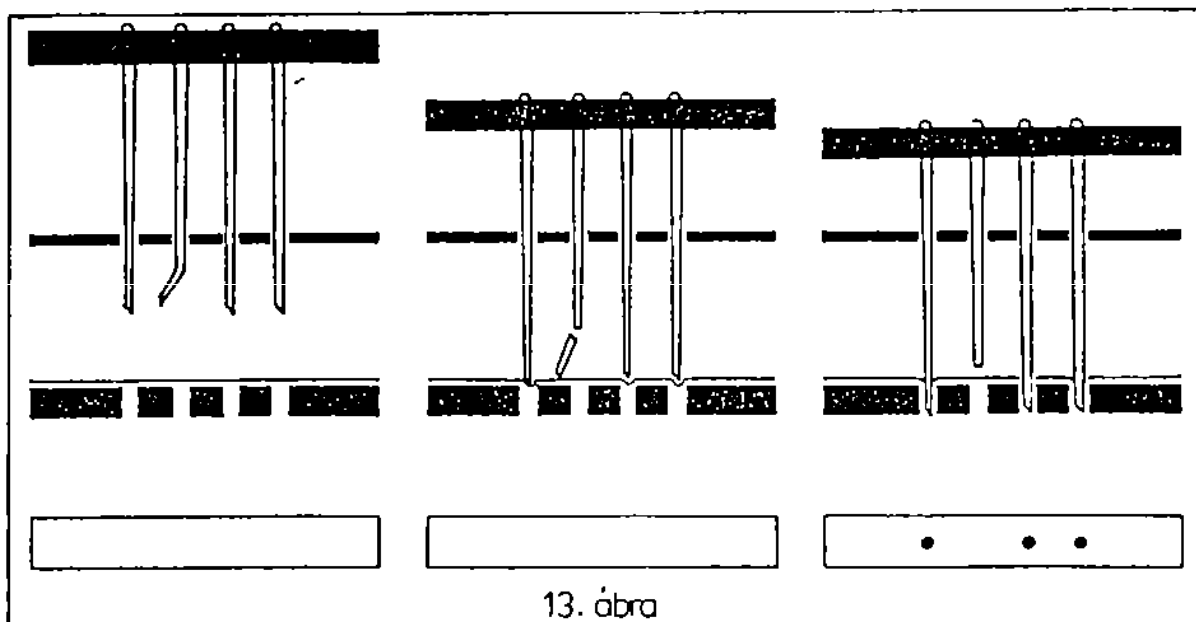
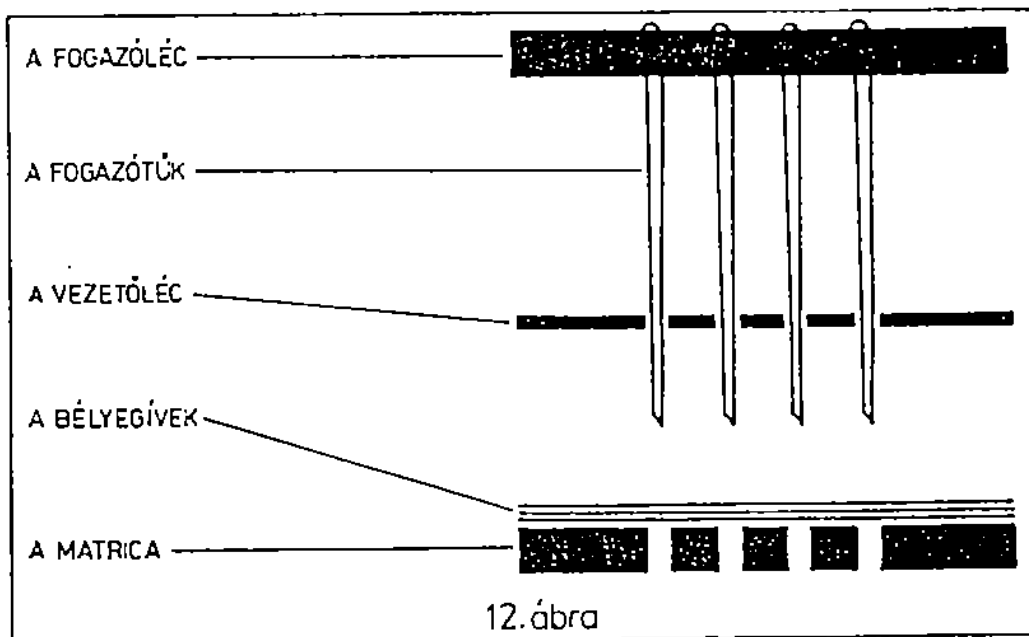

11. ábra

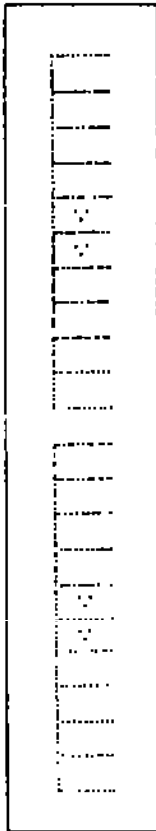
Dr. Ettore a továbbiakban említést tesz a hibás hármaslukasztásokról /8.old., 3. ábra T.85/2./, ahol azt írja, hogy elgörbült tőről van szó. Ez a megállapítás helytelen. Itt a hármaslukasztás egy jellegzetes rajzáról van szó /11.sz. ábra/. Mint már említettem a tük egymáshoz viszonyítva különféleképpen vannak elhelyezve, ez attól függ, hogy voltak beillesztve a fogazólécbe és hogy voltak kifúrva a lyukak a matricán, melyekbe a tük mélyednek. Nem szabad elfeledkeznünk az úgynevezett vezetőléc létezéséről sem /12.sz. ábra/. Amennyiben munka közben valóban elgörbült volna a tü a fogazólécen, akkor törvényszerűen nekiütődik a számára kifúrt lyuk melletti fémhez és eltörik. Így ez a tü nem képezhetne lyukat /13.sz. ábra/. Az elcsúszott lyukak úgy a hármaslukasztásoknál, mint a fogazásnál azért keletkezhetnek, mivel a matricán lévő lyuk, melybe a tü mélyed, már eleve így lett megfúrva és a tü így "jár" a fogazóléc használatba vételének első percétől.

A szerző említést tesz a nem tökéletes lyukasztásról. Ezek szerint úgy keletkezhetnek, hogy egyszerre sok ívet helyeztek a fogazógépbe és az alsó íveknél keletkezettek a nem tökéletes lyukasztások. Véleményem szerint ennél az esetnél is máshol kell keresni az igazságot. A fogazógép ugyanis nem volt képes nagyobb nyomást kifejteni, mire pedig szükség lett volna nagyobb mennyiségű ivátlukasztáshoz. Ez okból kifolyólag a gépbe csak néhány, 3-5 ívet raktak egyszerre. Tehát a lyukasztóknak tisztának és élesnek kellene lennie. Viszont a valóságban találhatók nem tökéletes lyukasztások úgy a fogazatoknál, mint a hármaslukasztásoknál. Ezek a lyukasztótűk eltompulása miatt keletkeztek /14.sz. ábra/. A lyukasztótű ugyanis úgy van szerkesztve hogy a papírt felszúrja és kivágja. Hosszabb használat után azonban a tü éle eltompul. A tompa tü viszont már nem vágja ki a papírt, hanem magával húzza a lyukba és szakítja. Így keletkezik a nem tökéletes lyukasztás.

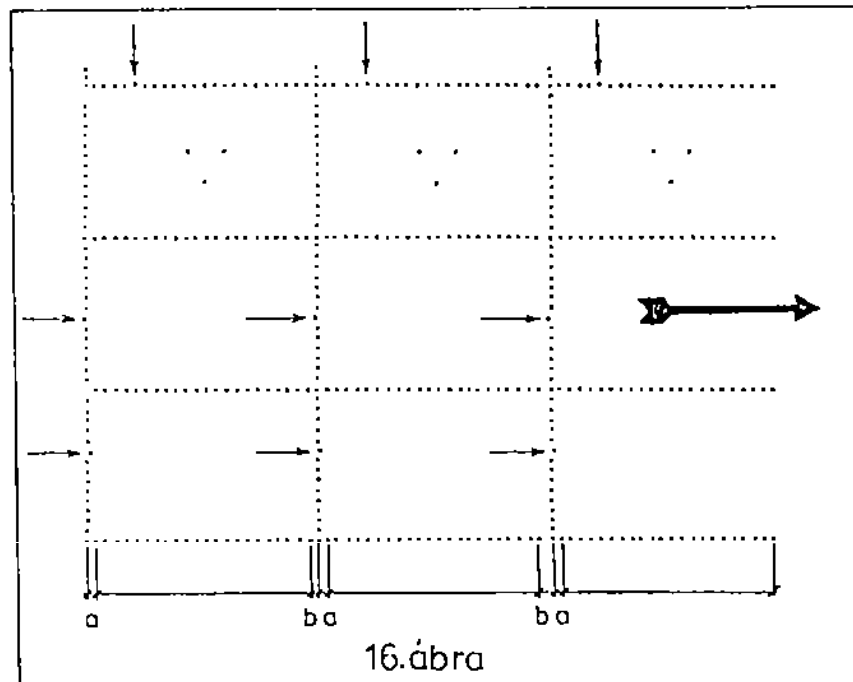

Talán a legérdekesebb probléma a fordított hármasyukasztás a 400 koronás parlamentes bélyegeken. Eddig az volt az általános nézet, hogy ez úgy jöhetett létre, hogy a lyukasztás készítésekor az ivet fordítva helyezték a gépbe. Mivel már tudjuk, hogy a hármasyukasztás a fogazással egyidőben történt nyilvánvaló, hogy abban az esetben a fogazásnak is fordítva kellett volna történnie, vagyis balról-jobbra /15.sz. ábra/. Most itt felmerül a kérdés, vajon megállapítható-e, hogy egyes bélyegeknél milyen irányba történt a fogazás? Ez lehetséges, de lényeges az, milyen pontossággal dolgozott a fogazógép. Megpróbálom

15.ábra

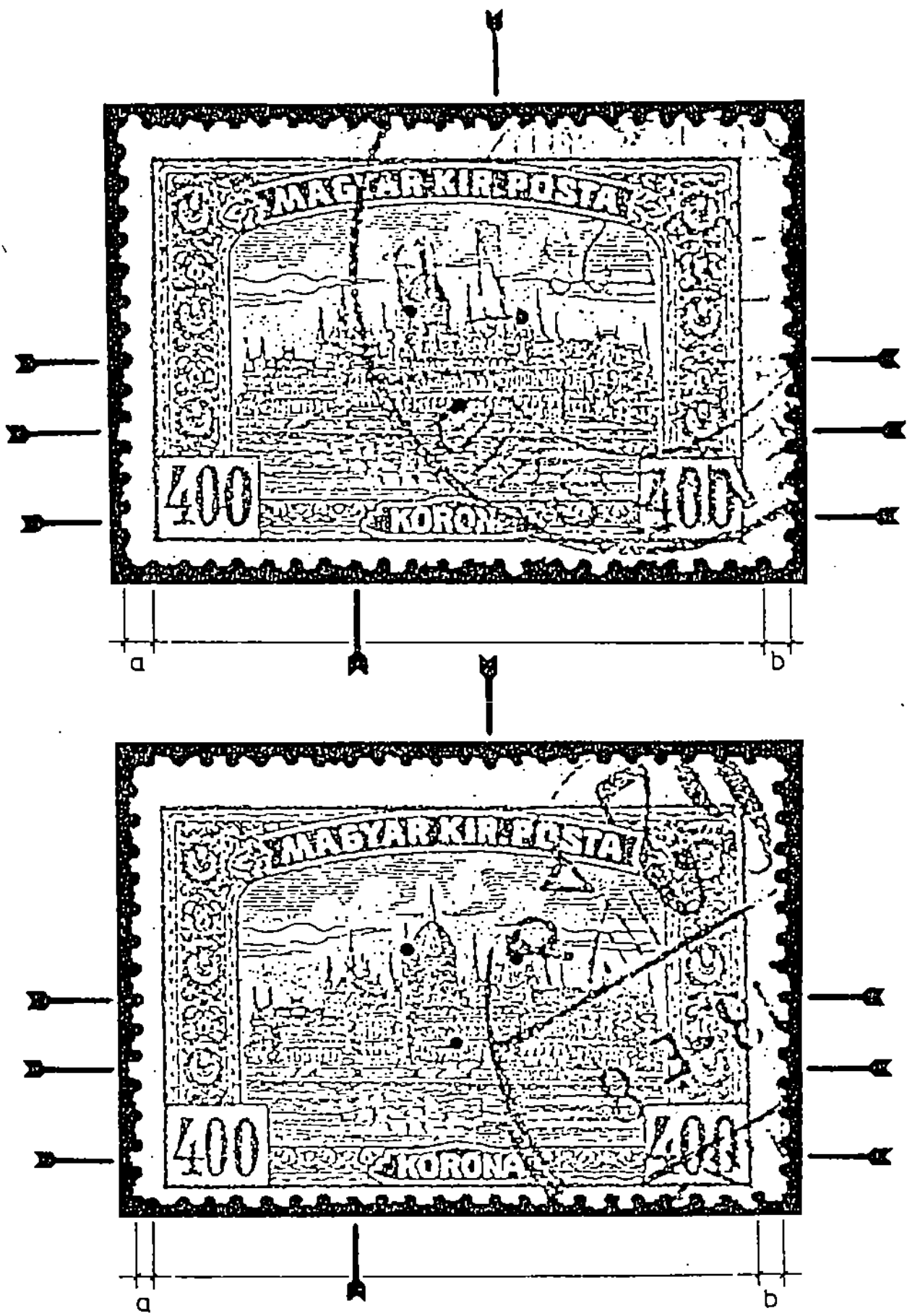

16.ábra

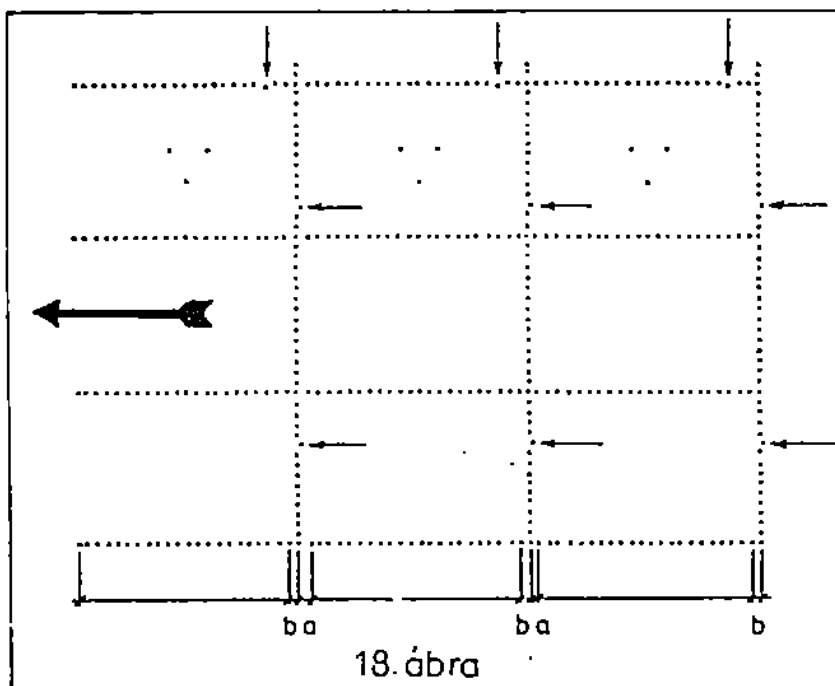
bemutatni, milyenek a távolságok az egyes lyukak között a fogazógép egy-egy leütése után abban az esetben ha a hármasyukasztás az iv fordított behelyezésének következményeként jött létre /16.sz. ábra/. A lyukak közti "a" távolság itt azonos, viszont a "b" távolság különböző. Birtokomban van viszont két darab 400 K-ás parlamentes bélyeg fordított hármasyukasztással, ahol a helyzet fordított /17.sz. ábra/. Itt az "a" távolság különböző, a "b" távolság viszont azonos /18.sz. ábra/. Még kell még jelezni, hogy az említett két 400 K-ás bélyegnek teljesen azonos a fogazata és a hármasyukasztása is ami annak bizonyossága, hogy mindkét bélyeg egy iv ugyanazon vízszintes sorából származik és így összehasonlíthatóak.

Dr. Ettre írja, hogy eddig még nem látott 400 K-ás parlamentes bélyeget rendes állású hármasyukasztással. Birtokomban van ilyen bélyeg /20.sz. ábra/.

A 400 K-ás parlamentes bélyeggel egyidőben került kiadásra az 500 K-ás parlamentes bélyeg is, ezennél még eddig nem bukkant elő fordított állású hármasyukasztás. Ebből arra lehet következtetni, hogy e két bélyeg gyártásakor legkevesebb két-két különböző fogazóléc volt használatban. Elmondhatjuk tehát, hogy nagy valószínűséggel a parlamentes bélyegek fogazólécei így néztek ki /21.sz. ábra/:

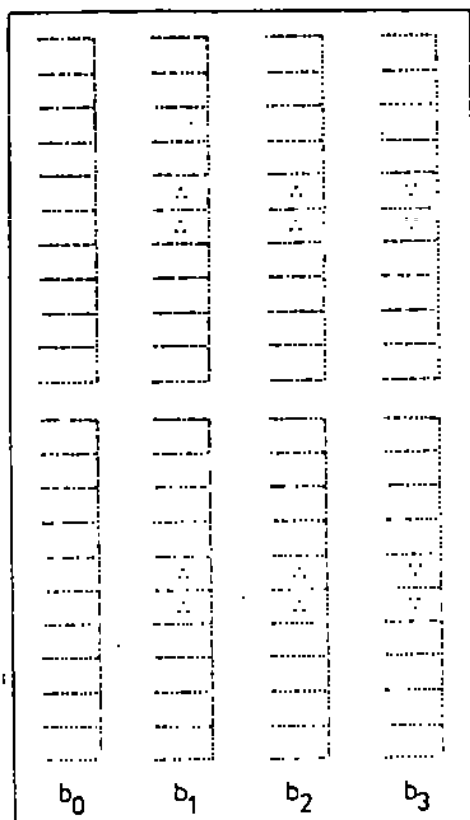
17. ábra

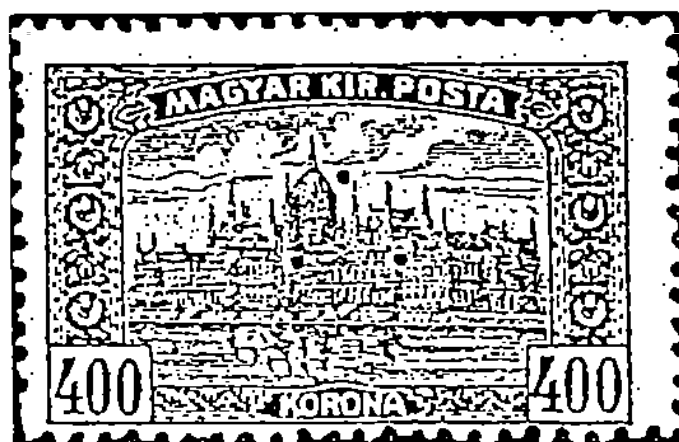
18. ábra

19. ábra

21. ábra

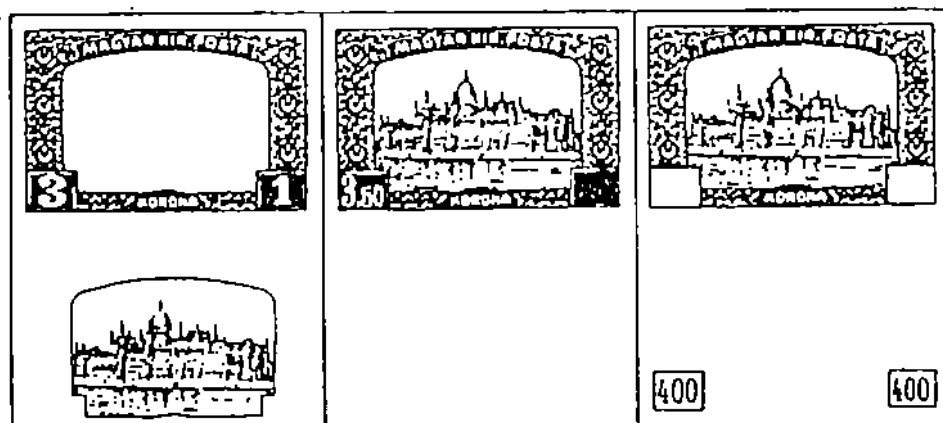
20. ábra

- "b₀" fogazóléc hármasslyukasztás nélkül /gyűjtőknek szánt ivenk/
- "b₁" fogazóléc egyenes állásu hármasslyukasztással
- "b₂" fogazóléc egyenes állásu hármasslyukasztással
- "b₃" fogazóléc fordított állásu hármasslyukasztással /csak a 400K -ás/

A 400K-ás bélyegek nagy része a "b₃-as fogazóléccel volt perforálva, kisebb része pedig a "b₁" ill. "b₂-es fogazóléccel.

Írásomban még egy érdekességnek szeretnék figyelmet szentelni, ez pedig az 1 K-ás parlamentes bélyeg fordított hármalyukasztásáról szóló adat. Dr. Ettore ezt a bélyeget valószínűleg nem látta, mivel hivatkodik a Monográfia IV. kötetének 357. oldalára, ahol is ez áll: "Országház 1 koronás címlet előfordul fordított, az az csucsával lefelé álló hármalyukasztással, a 400 koronás címletnél pedig a fordított lyukasztás a gyakoribb." Megpróbélok megválaszolni ezt a kérdést, vagyis hogy létezhet-e egyáltalán ez a hármalyukasztás /fordított állásban/ ezen a bélyegen és ha igen, miért? Kiindulópont a fordított hármalyukasztású bélyeg lesz, mivel ezek bizonyítottan valódi lyukasztások. Mivelhogy a fordított lyukasztást csak a 400 koronás bélyegen láttam, ebből arra következtetek, hogy a fordított állású formáléc /"b₃"-as/ csak abban az időben volt használható, amikor ez a bélyeg volt előállítva. A 400 K-ás bélyeg 1923 szeptember 16-án jelent meg. A bélyegek hármalyukasztással való ellátását 1924 elején fejezték be a fésűs fogazógép javításával egyidejűleg, mely javítás ugyanebben az időben történt. Ezt bizonyítják az 1000 és 2000 koronás parlamentes bélyegek, melyek 1924 február 10-én kerültek kiadásra és már nincsenek hármalyukasztással ellátva. Nem azért, mert magas volt a névértékük, hanem azért, mert abban az időben amikor megjelentek a fogazólécbe már a "pótlólágos" tűk ki voltak szerelve. / A Koronás Madonna 1000 és 2000 koronás bélyegei rég léteznek hármalyukasztással, mivel korábban, 1923 október 16-án jelentek meg/. Bizonyossággal arra, hogy a "b₃"-as fogazóléc /a fordított hármalyukasztással/ csak 1923 szept. 16-tól 1924 február elejéig volt használatba szolgálhat az a tény is, hogy fordított lyukasztás ezidáig nem bukkant elő egyetlen parlamentes bélyegen sem, amely 1921 februárja és 1923 szeptembere között jelent meg.

Ami az 1 koronás parlamentes bélyeget illeti, ez 1917 júliusában került forgalomba és érvényes volt 1923 szept. 30-ig. Elméletileg tehát feltételezhető a "b₃"-as fogazóléc használata 1923 szept. 16-ika és 30-ika között ennél az értéknél. De ez csak elméleti lehetőség. A gyakorlatban arra az időpontra kell figyelniünk, amikor is az 1 koronás parlamentes bélyeget utoljára nyomtatták.

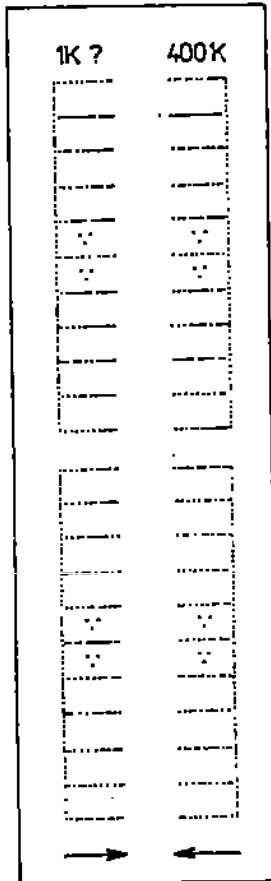
22. ábra

23. ábra

24. ábra

Az 1 K-ás bélyeget kétfázisú nyomással készítették /először a keretet az értékjelzéssel, azután a parlamentes középrészt /22.sz. ábra/. Az utolsó így nyomtatott érték a 2.50 koronás volt, ez pedig 1921 január 12-én jelent meg. Az 1921 július 11-én forgalomba került 3.50 koronás bélyeg már egyfázisú nyomással készült, tehát az egész bélyegképet egyszerre nyomták /23.sz. ábra/. Következtek a többi értékek szintén egyfázisú nyomással, majd az 50, 100, 400 és 500 koronás. Ezeket már ismét két fázisban nyomták, de eltérő módon /először a keretet a parlament képével, majd az értékjelzést/, /24.sz. ábra/. Ebből következik, hogy az 1 koronás bélyeg nyomását 1921 júliusában

megszüntették, mivel a nyomda másfajta nyomásra tért át /ill. más nyomóelemek kombinációjára/. Az 1 K-ás érték nyomásától eltekintve, tek már csak az emelkedő postai díjak és a növekvő infláció miatt is! Ha tehát a Kongráfia szerzőinek a rendelkezésére is állt fordított hármaszlyukasztású 1 K-ás parlamentes bélyeg, akkor ez nem lehetett a "b₃"-as fogazóléccel készítve, amelyel a 400 K-ás hármaszlyukasztását végezték. Amennyiben ez a bélyeg valóban létezik, akkor vagy hamisítvány, vagy pedig a hármaszlyuk készítésekor az iv fordítva lett a fogazógépbe behelyezve. Ezt a lehetőséget még mindig nem lehet kizárni egyetlen hármaszlyukasztású /fordított/ bélyegnél sem. Amennyiben valóban előfordult az iv fordított behelyezése a fogazógépbe, akkor a fogazóléc a bélyeg ábrájához viszonyítva így nézne ki /25.sz. ábra/.

25.ábra

Ezt a kérdést csak az adott bélyeg /bélyegek/ előkerülése és a hármaszlyukasztás rajzának a többi bélyeggel való összehasonlítása után lehet lezárni.

Megpróbálkoztam a hármaszlyukasztású bélyegek témáját olyan ismeretekkel kiegészíteni, amelyek azt hiszem ilyen formában még nem voltak publikálva.

A jövőben szükséges lesz az egyes fogazólécek sémájának és a hármaszlyukasztások rajzainak rekonstrukciója.

Tekintettel arra, hogy még e téren is mindig van mit felfedezni, szívesen fogadok bármilyen észrevételt vagy kiegészítő adatot, melyek segítenek munkám minőségének javításán.

© Tájékoztató

INHALTSVERZEICHNIS

Tomás Morovic /Tschechoslowakei/

Briefmarken Ungarns mit amtlicher Dreiecklochung - Neue Daten und Bemerkungen.

Verfasser reflektiert auf die im Anzeiger Tájékoztató No.88/2 erschienenen Studie. Durch die Untersuchung ganzer Briefmarkenbögen mit Dreiecklochung kommt er zu Folgerung, dass die Bögen mit Zähnungskamm perforiert wurden. Zur Lochung der Druckbögen wurden in die Kämme 2-2 Dreiecklochungsnadeln eingebaut. Der Autor geht auf das Zustandekommen der verzerrten Dreiecklochungen, sowie auch auf die normal und kopfstehenden Dreiecklochungen der 400 Kronenwerte der Marken mit Parlamentzeichnung neher ein. Beschäftigt sich auch mit dem Problem ob es auch beim 1 Kronen-Wert der Parlamentsreihe kopfstehende Perforation möglich sein, und wenn ja so wie könnte das Zustandekommen.

Die Arbeit enthält bis jetzt noch nicht publizierte Ergebnisse einer eingehenden Forschungsarbeit. Verfasser bittet jeden der zum Thema Bemerkungen hat oder über neuere Beiträge verfügt, diese mitzuteilen.

VOLONCS GÁBOR

A

PESTI MAGYAR KERESKEDELMI BANK

CÉGLYUKASZTÁSAI

Történeti áttekintés

A Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Magyarország első bankja, melynek léte szorosan összefügg a magyar történelemmel és jelentős részt vállalt a feudális Magyarország kapitalizálódásában, legfőképp fennállásának első ötven esztendejében. A bank 1841 október 14-én alakult, alapítólevelét V. Ferdinánd császár és magyar király írta alá. Alapításakor 306 magyar és 29 külföldi jegyzett részvényt, több mint fél millió pengő forint értékben.

1844-ben a bank jelentős hitelt nyújt a Központi Vasúttársaságnak, hogy megindulhasson az első magyar gőzüzemi vasút Pest és Vác közötti 34 kilométer hosszú szakasza. 1848-ban a független magyar kormány jelentős szerepet juttat a banknak. Május 25-én a Pesti Hírlap közli, hogy "biztosan fedezett" egy és kétforintos magyar bankjegyeket bocsátanak ki a Pesti Kereskedelmi Bank útján, 12 és félmillió forint összegben. 1848 július 2-án az intézet jegykibocsátó banki alakul. Rövidesen megkezdtek az 1 és 2 forintos bankjegyek nyomását a mai Városháza épületében, három gyorsajtón. A Kossuth bankok első példányai augusztus 14-én már forgalomba kerültek. A szabadságharc bukása után a beszolgáltatott 1 és 2 forintos bankjegyeket a Szén-téren /a mai Deák F. tér/ nyilvánosan elégették. A bankjegykibocsátás következményei csak 1854-ben simulnak el; 1861-ben új székház épül az egykori Színház téren. 1863-ban jelentős kölcsönökkel támogatja az Alagút építését a Várhegy alatt. 1866-tól jelentősen kibővülnek a bank nemzetközi kapcsolatai. Az 1869-ben induló, 10 évig tartó gazdasági válság jelentős veszteségeket okoz, de e mellett is több nagy céget segít ki pénzzavarai-ból és ipari vállalatoknak juttat jelentős kölcsönöket. A nyolcvanas évek elején az igazgatóság működését kiterjeszti a banküzlet minden ágára. 1886-ban félmillió forint kölcsönt ad a budapesti telefonhálózat kiépítésére Fuskás Tivadar, a világhírű feltaláló cégének. 1895 után az ezeréves jubileumra készülődő főváros óriási beruházásokat eszközölt, melynél a kölcsönnyújtásban a bank is jelentősen kivette részét. 1909-ben fejezték be az új bankpalota építését a Ferenc József téren. Az első világháború alatt működési körét a háborús gazdaság irányítja. A Tanácsköztársaság tervbeveszi államosítását, de végrehajtani már nem tudja. Az 1920-as évek gazdasági világválságát követően a bank üzletköre jelentősen bővül. 1938 után a megnövekedett ország újonnan visszakерült területein gyors iramban kapcsolódott be a gazdasági életbe. A második világháborút követően a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank folytatta tevékenységét egészen 1947 május 28-ig, mikor a Gazdasági Főtanács határozatot hoz a nagybankok ellenőrzés alá vételére, majd 1947 szeptember 29-én a XXX. törvénycikk értelmében államosították.

A bank céglyukasztásai

Az alábbi tanulmányban megpróbálom időrendi sorrendben bemutatni a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank postabélyegekre alkalmazott céglyukasztásait és egyben rávilágítani az előforduló lyukasztásokra, melyekkel a leggyakrab-

ban találkozhatunk és egyben a legváltozatosabbak a magyar perforált bélyegek közül.

A bank a múlt század végén vezeti be a lyukasztó készüléket a levelezéshez felhasznált bélyegek megjelölésére. Mint tudjuk ennek célja az, hogy a cég által vásárolt postabélyegeket illetéktelenek ne értékesíthessék, valamint az általa küldött üzleti válaszbélyegek, választlevelezőlapok bélyegeit leáztatva, illetve a válaszbélyegeket magáncélokra ne használják fel.

A bank fennállásának 106 éve alatt, közel 60 évig lyukasztotta betűjelét a bélyegekre. Ez idő alatt hat féle lyukasztókészüléket használt. Az aránylag sűrű lyukasztószerzőm cseréjére a nagy igénybevétel miatt volt szükség, mivel a bank hatalmas postaforgalmat bonyolított, a legnagyobbat a magyar cégek közül. Publikált 1940-es felmérése szerint a tárgy évben 2,4 millió levelet adott postára, igaz ekkor már a francotyp bérmentesítést is alkalmazták:

Általános tudnivalók

A bank által használt első lyukasztókészülék az eddigi tapasztalatok szerint egybélyeges lyukasztószerzőm volt ellátva. A vízszintes csikokra tépett bélyegeket harmonikaszerűen összehajtogatva lyukasztották a korai időszakban. 1898-tól valószínűleg a forgalom növekedése miatt 20-as vagy ennél nagyobb ívrészeteket hajtogattak össze függőleges és vízszintes irányban harmonikaszerűen a lyukasztáshoz. 1909 közepétől ötszerzőm készüléket kezdtek használni, ezzel együtt még egy darabig használatban maradt a korábbi lyukasztógép. Ekkor már a bélyegeket négyrét hajtották és így lyukasztották a gépen átvezetve. Ez az ötszerzőm géptípus végigkíséri a további használati időszakot egészen 1950-ig. Ebből kivételt képez rövid ideig, a nagyalku bélyegek lyukasztására /1932 Nagy Madonna/ használt D típusú P.M.K.B. lyukasztószerzőm, amely az eddigi ismeretek szerint egybélyeges volt.

Az ötbélyeges lyukasztószerzőmökönél a gyártásuk során tícedmilliméteres eltérések tapasztalhatók az egyes lyukasztószerzőmök tüi között. Ezekkel a jelen tanulmányban nem foglalkozunk, mivel mint altipusok, csak csekély mértékben, mérőnagytóval kimutatható eltéréseket mutatnak az azonosításban nem bírnak jelentőséggel. Két tüörésből eredő altipusra azonban kitérünk / C és E típusnál/, mert ezek az általánostól eltérő képet mutatnak, kiváltképp vonatkozik ez a KB lyukasztás B betűjének törésből eredő lyuk hiányára melynek okaként a B betű D-re változott.

A bank a bélyegek lyukasztását egy helyen, a központjában végezte és innét került elosztásra a budapesti és vidéki fiókhálózatokhoz.

A lyukasztások fajtái

A hatféle szerzőmot használatuknak időrendi sorrendjében az ABC. nagybetűvel jelöljük. Egy-egy lyukasztásból 2,4, ill. 8 féle állás különböztethető meg a bélyegek képpoldalaról nézve. Ez a bélyegek formátumától függően /álló, fekvő/, ezek összehajtogatásából és a lyukasztógépbe való helyezésükből eredően keletkeztek. A hatféle lyukasztás és azok változatai 1:1 méretben a katalógusrészben található.

A típus: ez az első a bank által használt lyukasztások közül. Az 1890-es években jelenik meg a színes és feketeszámú krajcáros bélyegeinken. Ekkor már a színeszámú krajcáros bélyegeknél többnyire a II. lemezű bélyegei voltak forgalomban. Ebből is leggyakrabban a 3 krajcáros érték lyukasztásával találkozunk. Az I. lemez bélyegei közül a 20 kr-os ismert, a többi érték előfordulása kérdéses. A feketeszámú krajcáros bélyegek közül a 15 kr feletti bélyegek előfordulása már ritka és a névérték emelkedésével ez hatványozódik. Az 1898 és 1899-es kiadások 11 1/2 fogazatu bélyegei közül csak az 1 kr-os lyukasztott példányai ismertek ezidáig. Szintén nem ismertek még az 1900-as turulos kiadás. 11 1/2 fogazatu bélyegei lyukasztva. Annak ellenére, hogy 1909-től már másik készüléket is üzembehelyeztek, párhuzamosan még használták az A típusú lyukasztógépet 1916-1917-ig.

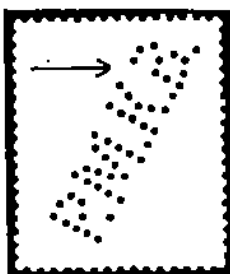

B.típus: az 1909-től használt új lyukasztógép már ötbélyeges szerszámmal dolgozott. A bélyegíveket négyrét hajtva vezették át a gépen, ezáltal az összefüggésekben a tükröllású lyukasztott vízszintes és függőleges párok száma jóval kisebb, mint az azonos állású összefüggéseké. Ez az arány a további ötszerszámú lyukasztástípusokra /C, E, F./ is érvényes. Így az is, hogy egy teljes bélyegív lyukasztásakor csak 1 darab négy variációs tükröllású négyestömb keletkezett. A turulos időszakban leggyártott gép azonos méretű bélyegekhez készült. Így az 1916-ban megjelent nagyobb és fekvő formátumú parlamentes bélyegek ivateit összehajtás után függőlegesen / a bélyegkép állásához viszonyítva / vezették át a gépen. A későbbi parlamentes kiadásoknál is ez volt a gyakorlat. A nagy alakú Koronás Madonna bélyegeknél hol a képállásnak megfelelően, hol fektetve lyukasztottak, ezáltal mind a nyolcféle variáció megtalálható.

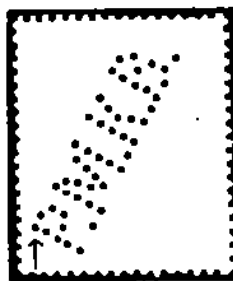
1927-ben a posta kérésére elkövetett könyvön 8 és 16 filléres hamisítványok /MBK. 446,448./ egy jelentős része a Pesti Magyar Kereskedelmi Banknál került felhasználásra. Ezek a leggyakoribbak és legérdekesebbek a bank által lyukasztott bélyegek közül, levélen vagy leánytatva alig találkozunk velük. Lásd a címlapébrát. A bélyegekről részletesen a Monográfia IV. kötetének 411. oldalán olvashatunk. A hamis bélyegeken mind a négy B₁, B₂, B₃, B₄-es lyukasztási variáció megtalálható.

A B típusú lyukasztógép használata a Pengő-filléres I. kiadásal becsorélag tart, de már a használatba vett új lyukasztógéppel is lyukasztásra kerültek ezek a bélyegek kisszámúban.

C.típus: körülbelül 1928 elejére tehető az új gép üzembehelyezésének időpontja. Ez rajzában nem, csak méreteiben tér el az előzötől minimális mértékben. Jellemző eltérés, hogy a beépített lyukasztótűk vastagabbak, a lyukasztások minden esetben határozottak. 1937-ben még találhatók ezzel a géppel lyukasztott bélyegek:

C.a.

C.b.

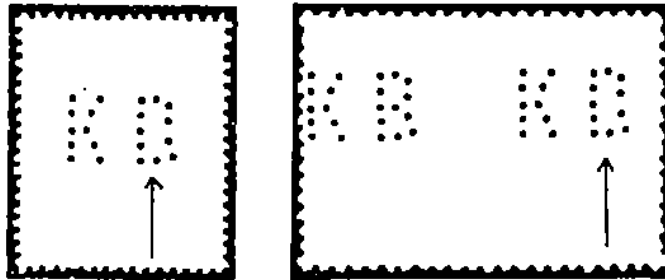
- a., 1932 körül az egyik szerszám egy tűje kitörött. Ezáltal létrejött változat a további használatot végigkíséri. A B betű függőleges szárán felülről a második tű hiánya a továbbiakban megtalálható a kiadások lyukasztásain. Ezidáig nem sikerült megállapítani, hogy az öt közül melyik szerszámnál történt a tűtörés.
- b., A szerszámok közül ismert egy olyan változat is, melynél a P betű függőleges szárának felső első tűjét a többihez viszonyítva egy kissé balra fúrták és helyezték be.

D.típus: ezt a lyukasztószerszámot a nagyalakú bélyegek lyukasztására készíthették. Ezidáig csak a Nagy Madonna bélyegeken fordul elő. Feltehetően ezek megjelenésekor került legyártásra.

E.típus: 1937 közepétől a bank KB-re változtatja betűjelét. Így az Arcképek sorozat bélyegeit forgalmi idejük utolsó két évében már ezzel lyukasztották. Ez az ötbélyeges szerszám eredetileg a kisméretű bélye-

gekhez készült, amelyet az 1940-es évek elejéig a mérethez igazodóan be is tartottak. 1943-tól azonban ritkán ugyan, de a Templomos nagyalakú értékeit evvel is lyukasztották. Később az 1945-ös Újjáépítés sorozat értékeit csak evvel lyukasztották.

- a., 1938-tól már megfigyelhető, hogy az ötbélyeges lyukasztószerzőn, ötödik monogramjában a B betű egyik tője kitörött, ezáltal torzult D betű képét mutatja. A négyrét hajtott ívek lyukasztása eredményeként az iv 5. és 6-ik függőleges sorának 10-10 bélyege egyenes és tükörkép állású párokat alkot. Ezáltal az E_1, E_2, E_3, E_4 , valamint az 1946-os Milliárdos és az 1947-es Szabadsághősök sorozat értékeinél az E_5, E_6, E_7, E_8 -as variáció fordul elő.

Ea.

- F. típus: a nagyméretű bélyegek lyukasztására készítették a 8 mm botmagasságú és 7 mm betűközű KB lyukasztókészüléket, azonban evvel is lyukasztottak kisméretű bélyegeket is. A nagyobb alakú fekvő formátumú kiadások darabjait /pl. 1936. Repülő, 1938. Debrecen, stb./, hol a képállásnak megfelelően, hol elfordítva helyezték a készülékbe. A kisméretű forgalmi bélyegek lyukasztásánál esetenként egy-egy bélyegre csak a két betű valamelyikje /K vagy a B/ került, ezt az ötbélyeges készülék monogramja közötti távolság indokolja. A bank államosítása után, még egy rövid ideig használják a lyukasztókészüléket, ezért található meg az ilyen lyukasztások az 5 éves terv sorozat bélyegein. A késői használat főként a külföldre küldött levélpostai küldemények bérmentesítésénél fordul elő.

A B, C, E, F. típusoknál esetenként új ötbélyeges gép használatáról beszéltem, azonban ez eddig nem bizonyított tény, mivel a készülékek nem maradtak fel. Az is lehetséges, hogy itt csak az alapgép szerzőnjainak cseréjéről van szó. Az azonban valószínű, hogy a nagyalakú bélyegek lyukasztásához külön gép készült.

Katalógus

A katalógus a lyukasztott bélyegek kiadási idejét tünteti fel, ez azonban a különböző más típusú szerzőnök használatbavételi idejével nem esik egybe.

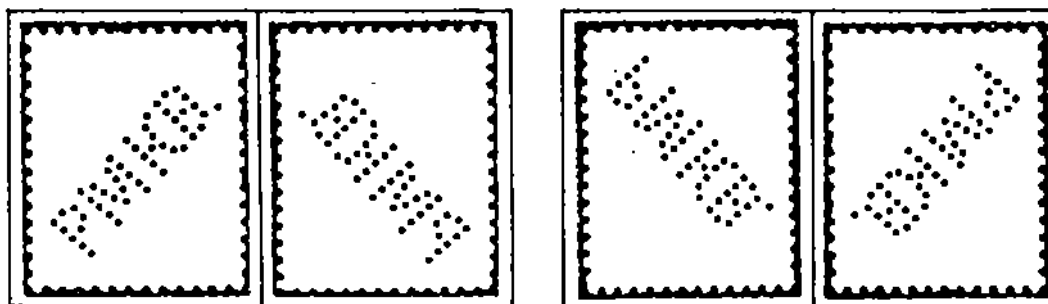
X-el jelöljük a táblázatokban az ismert variációk létezését az eddigi ismereteink alapján. Előkerülhetnek még ismeretlen variációk az egyes kiadásoknál a megszokottól eltérő iv, vagy ívrészlet behelyezése folytán.

?-el jelöljük azokat a kiadásokat melyeknél az előfordulást feltételezzük, azonban ezek a kiadások rövid ideig forgalomban lévő alkalmi bélyegek. Ezek közül csekély a valószínűsége a felíras lyukasztott bélyegek előfordulásának.

-al jelöljük azokat a kiadásokat, melyek nagyon rövid ideig forgalomban lévő, az alkalomhoz közvetlenül kiadott bélyegek voltak, valamint a névértékénél magasabb felírral voltak megvásárolhatóak. Ezeket nem tartjuk lehetségesnek, hogy bank használta volna.

A táblázatok a továbbiakban feltüntetik a magyar és három világcatalógus kiadásokra vonatkozó katalógusszámait, ezzel is megkönnyítve a gyűjtők azonosítási lehetőségét.

MBK Magyar Bélyegek Kézikönyve
 MICHEL Michel Europa-Katalog, Ost/Ungarn
 SG. Stanley Gibbons stamp catalogue /Part 2 Austria & Hungary /2nd Edition/
 SCOTT Scott's standard postage stamp catalogue - Hungary

A1

A2

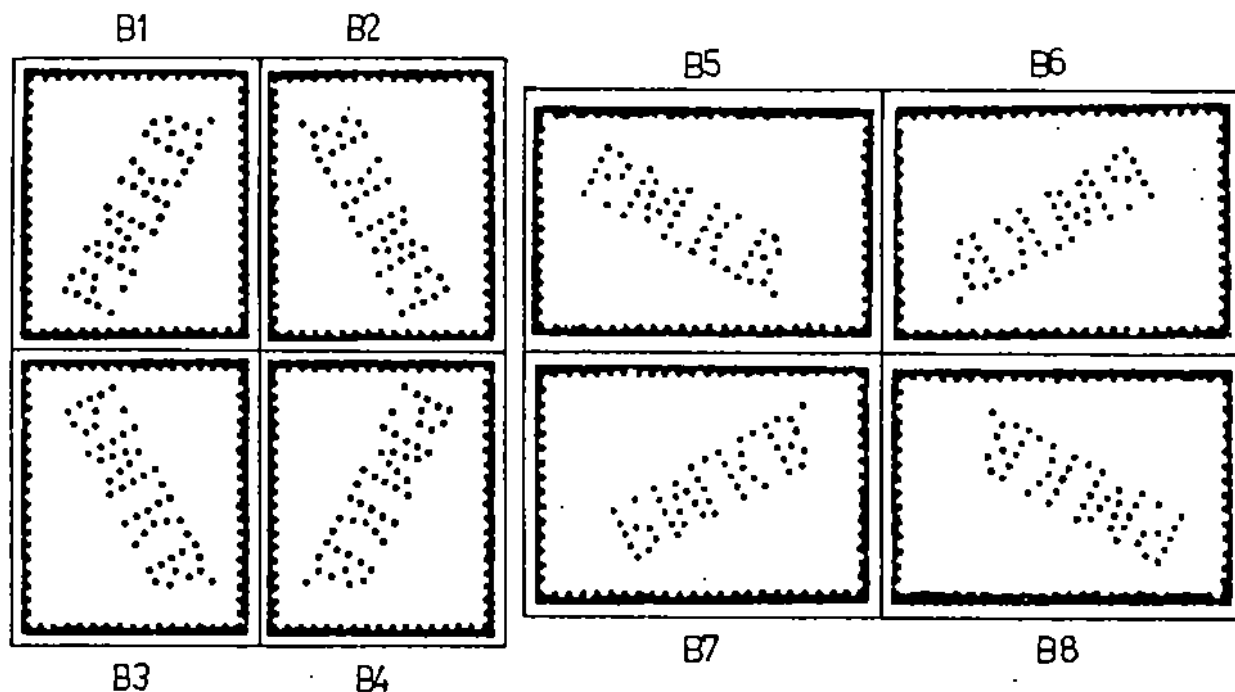
A3

A4

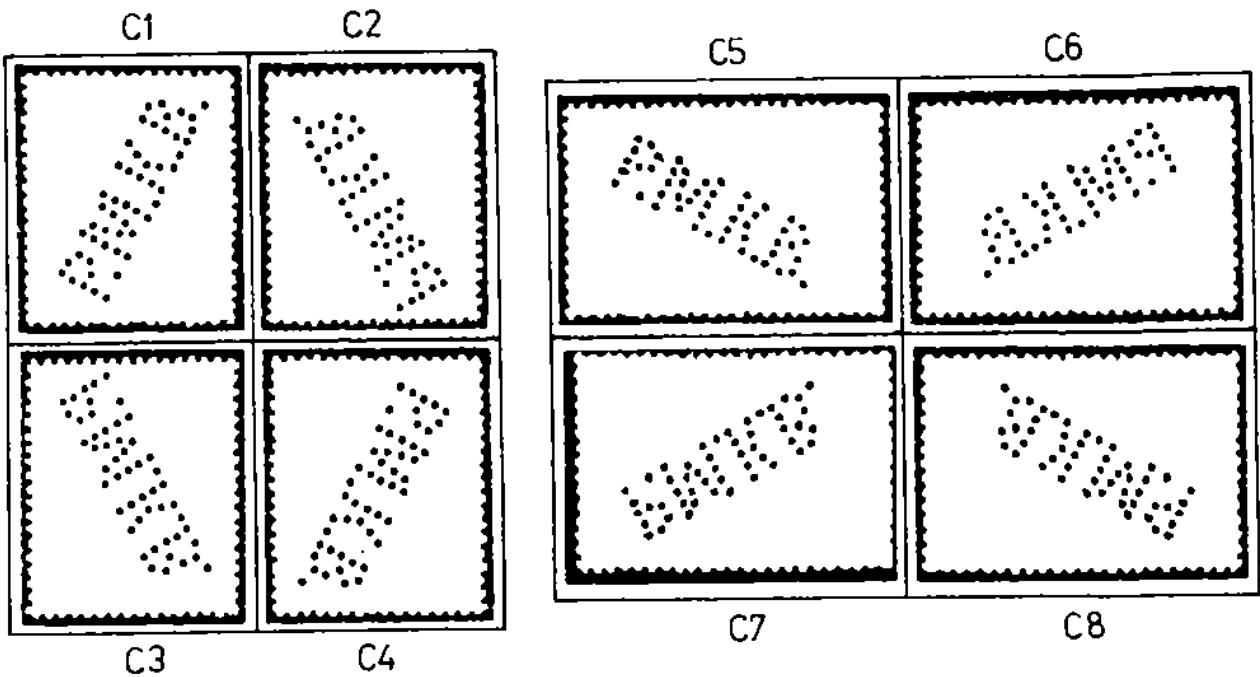
A		A ₁	A ₂	A ₃	A ₄	MBK	MICHEL	SG.	SCOTT
1881	Sz.sz. krajcáros	x	x			21A-25A I.	21A-25A	25A-32A	18-22
	Bz.sz. krajcáros	x	x			21A-24A II.	21A-24A	25A-31A	18-21
	Sz.sz. krajcáros	x	x			21E-24E II.	21A-24A	26E-31E	18-21
1885	F.sz. krajcáros	x	x			27E-41E	27A-40A	38h, 39-51A	22-35
	F.sz. krajcáros	x	x			27A-40A	27B-39B	39B-50B	22-35
1893	F.sz. krajcáros	x	x	x	x	42A-53A	41A-52A	52A-63A	35-46
1899	F.sz. krajcáros	x	x	x	x	55A-66A	41A-52A	52C-63C	35-46
1900	Turulos	x	x	x	x	68A-86A	54A-70A, 72A, 73A	64A-82A	47-66
1904	Turul	x	x	x	x	88A-103A	74A-89A	83A-98A	67a-83a
1906	Turul	x	x	x	x	88B-102B	74B-88B	83B-97B	67b-82b
1908	Turul	x	x	x	x	105-119	91x-107x	99a-115a	67-83
1909	Turul	x	x	x	x	121-137	91y-107y	99b-115b	67-83
1913	Turul	x	x	x	x	139-158	109-126, 181, 182	116-135	84-103
1913	Arviz	x	x	x	x	160-176	128-144	136-152	B1-B17
1914	Hadisegély I.	x	x	x	x	177-193	145-161	153-169	B18-B34
1915	Hadisegély II.	x	x	x	x	194-210	162-178	170-184	B35-B51

Aa
 1918 Kisd./Kisd.-fita

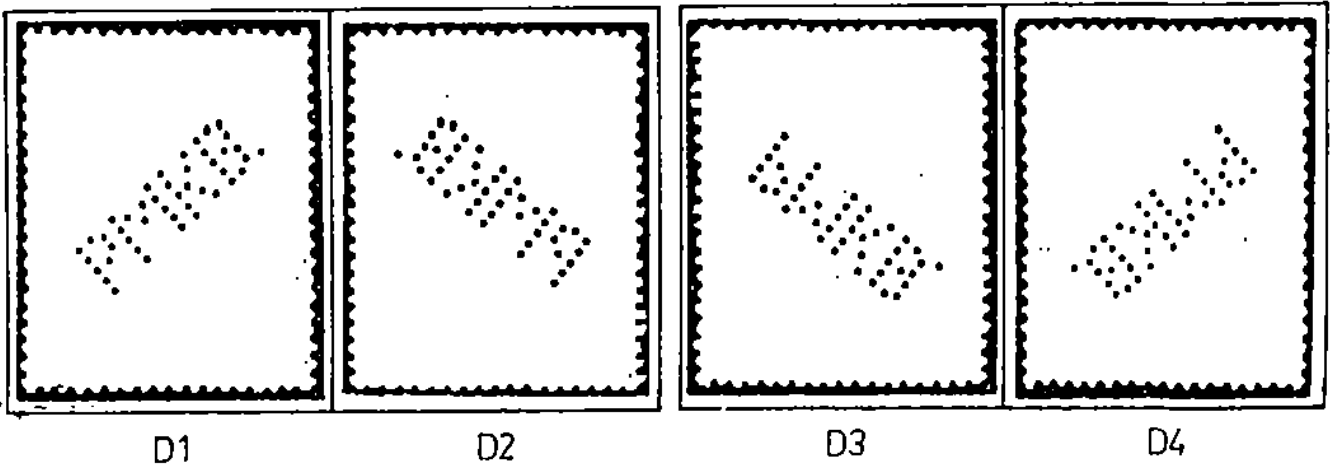
B		B ₁	B ₂	B ₃	B ₄	B ₅	B ₆	B ₇	B ₈	MBK	MICHEL	SG.	SCOTT
1909	Turul	x	x	x	x					121-137	91y-107y	99b-115b	67-83
1913	Turul	x	x	x	x					139-158	109-126, 181, 182	116-135	84-103
1913	Arviz	x	x	x	x					160-176	128-144	136-152	B1-B17
1914	Hadisegély I.	x	x	x	x					177-193	145-161	153-169	B18-B34
1915	Hadisegély II.	x	x	x	x					194-210	162-178	170-184	B35-B51
1916	Fehér.sz. Arató	x	x	x	x					211, 212	186, 187	243, 244	106-107
1916	Sürgős	x	x	x	x					213	180	E245	I1
1916	Arató-Parl./A/	x	x	x	x	x	x	x	x	214-232	190-207	245-263	108-126
1916	Hadisegély III.	x	x	x	x					233-235	183-185	264-266	B53-B55
1916	Koronázás	?	?	?	?					236, 237	186, 187	267, 268	104-105
1917	Margitsziget	-	-	-	-					238, 239	208, 209	269-270	B56, B57
1918	Repülé					-	-	-	-	240, 241	210, 211	271, 272	C1, C2

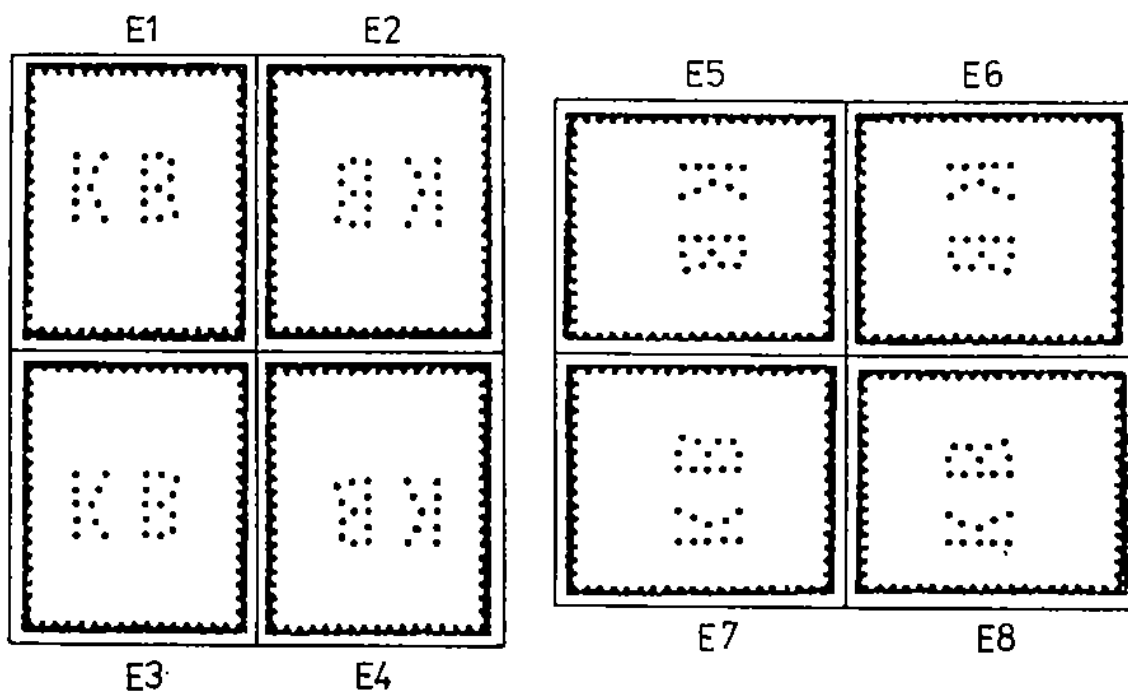
B	B ₁	B ₂	B ₃	B ₄	B ₅	B ₆	B ₇	B ₈	IBK	MICHEL	SG.	SCOTT
1918	x	x	x	x					242-247	213-218	273-278	127-152
1918	x	x	x	x	x	x	x	x	248-260	223-235	282-294	153-167
1918	x	x	x	x					261-263	219-221	279-281	B58-B60
1918	x	x	x	x	x	x			264-269	236-241	293-300	158-173
1918	x	x	x	x					270	222	E301	E2
1919	x	x	x	x	x	x	x	x	271-294	242-260	301-323	174-194
1919	x	x	x	x					295	291	E349	E3
1919	-	-	-	-					296-300	261-265	324-328	198-202
1919	x	x	x	x	x	x	x	x	301-320	367-385	329-348	203-222
1919	-	-	-	-					321-325	386-390	348a-348e	306-310
1920	x	x	x	x	x	x	x	x	326-345	292-311	349-368	311-330
1920	-	-	-	-					346-348	312-314	369-371	B59-B71
1920					-	-	-	-	349-351	319-321	401-403	C3-C5
1920-1923	x	x	x	x	x	x	x	x	352-394	326-368	372-400, 404-417	335-377
1921-1925	x	x	x	x	x	x	x	x	397-406	322-323, 374-379, 401, 402	418-427	378-387
1923	-	-	-	-	-	-	-	-	407-411	366-373	428-432	B72-B76
1924					?	?	?	?	412-417	387-388	433-436a	C6-C11
1924	-	-	-	-	-	-	-	-	418-420	380-382	437-439	E77-B79
1924	x	x	x	x	x	x	x	x	421-429	389-397	440-448	383-386
1925	-	-	-	-	-	-	-	-	430-432	398-400	449-451	400-402
1925	-	-	-	-	-	-	-	-	433-440	403-410	452-459	B80-B87
1926	x	x	x	x	x	x	x	x	441A-456A	411A-426A	460-475B	403-414, 418-421
1926	x	x	x	x					441B-450B	411B-420B	460-469A	403-412
1926	x	x	x	x					457-459	427-429	476-478	415-417
1927	?	?	?	?	?	?	?	?	460-471	430-437, 467-470	478-489	C12-C23

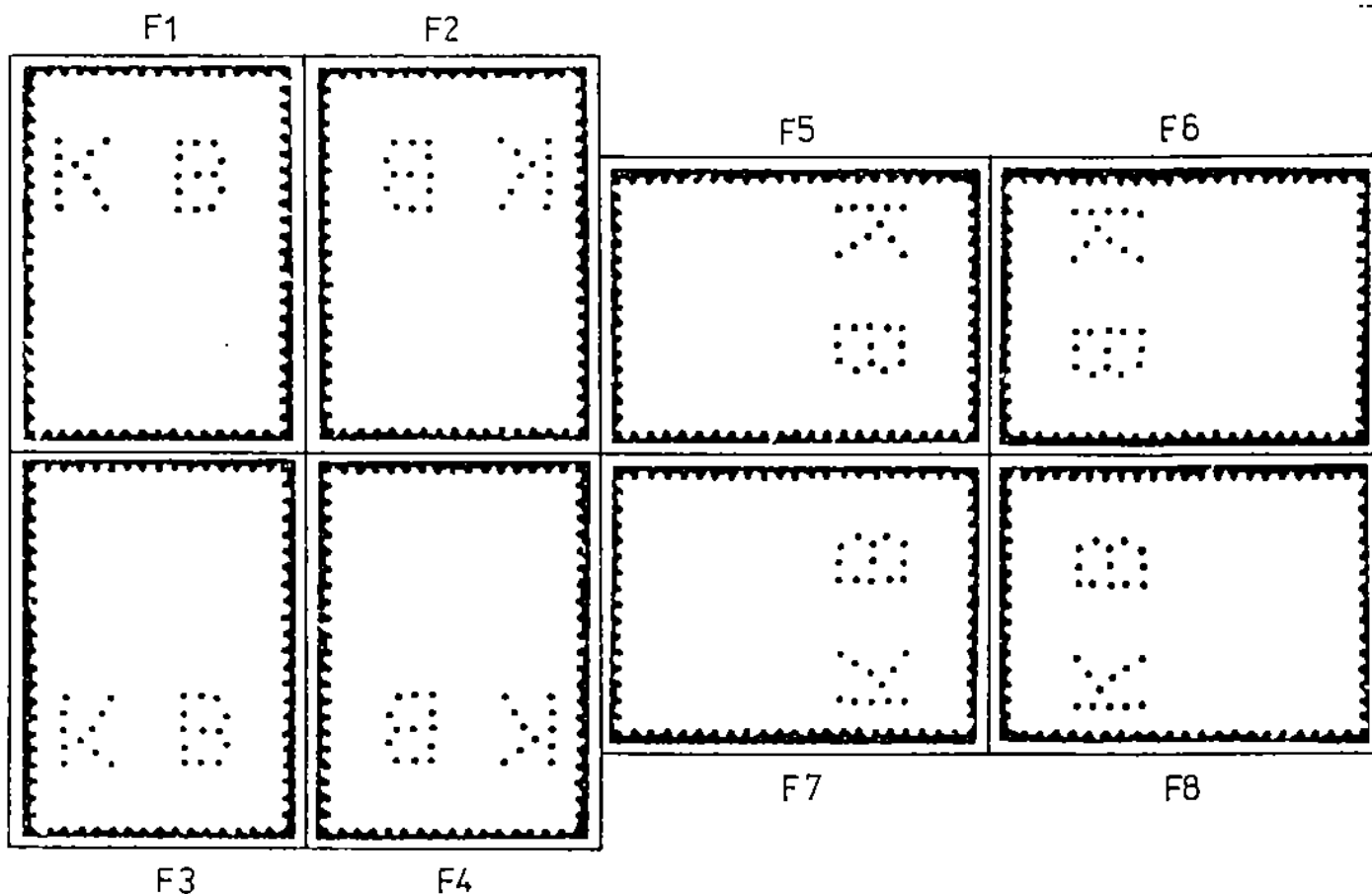
C		C ₁	C ₂	C ₃	C ₄	C ₅	C ₆	C ₇	C ₈	IBK	MICHEL	SG.	SCOTT
1926	Pengő-fillér	x	x	x	x	x	x	x	x	441-456A	411-426A	460-475B	403-414 418-421
1928	Pengő-fillérII.	x	x	x	x	x	x	x	x	472-485A	441-449B 442,446A	490-498	428-436 429,433
1928	Pengő-fillérII.	x	x	x	x	x	x	x	x	473-479E	448A 450-453	499-506	435, 437-441
1928	Szt. István I.	x	x	x	x					486-488	438-440	507-509	422,424, 426
1929	Szt. István II.	x	x	x	x					489-491	455-457	510-512	423,425, 427
1930	Kormányzóí évf.					?	?	?	?	492-496	458-462	513-517	445-449
1930	Szent Imre	?	?	?	?	?	?	?	?	497-500	463-466	518-521	B88-B91
1931	Kisegítő bély.	x	x	x	x					501A-504A	471E-4743x	522A-525A	453-455
	Kisegítő bély.	x	x	x	x					501E-504B	471A-474Ax	522B-525B	453-456
	Kisegítő bély.	x	x	x	x					505A-507A	471B-473By	526A-528A	450-452
	Kisegítő bély.	x	x	x	x					506B	472Ay	527B	451a
1931	Zeppelin	-	-	-	-	-	-	-	-	508-509	478-479	529-530	C24-C25
1932	Szent Margit	x	x	x	x					510-513	480-483	531-534	458-461
1932	Kisegítő bély.	x	x	x	x					518,519	488x,488y	539,540	466,467
1932	Arcképek	x	x	x	x					520-533	489-500,	541-552	468-479,
1933	Kisegítő bély.					x	x	x	x	534	501	553	480
1933	Repülő	?	?	?	?	?	?	?	?	535-543	502-510	554-562	C26-C34
1933	Cserkész	?	?	?	?					544-548	511-515	563-567	481-485

D		D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	MBK	MICHEL	SG.	SCOTT
1932	Kagy Madonna	x	x	x	x	514-517	484-487	535-538	462-465

E		E ₁	E ₂	E ₃	E ₄	E ₅	E ₆	E ₇	E ₈	MBK	MICHEL	SG.	SCOTT
1932	Arcképek	x	x	x	x					521-523	489-500, 549, 550	541-552, 543a, 547a	468-479 509, 510
1938	Szent István	x	x	x	x					582-595	551-564	601-614	511-524
1939	Templom I.	x	x	x	x					631-639	598-606	635-643	537-545
1941	Dél Visszatér	x	x	x	x					638-639	655-656	684-685	559-560
1941	Templom II.	x	x	x	x					693-701, 706	665-673, 678	689-697	578-586, 595
1943	Hadvezérek	x	x	x	x					743-760	705-716, 736-741	732-744, 746-750	601-616
1944	Szent Margit	x	x	x	x					778	753	745	620
1944	Nagyasszonyok	x	x	x	x					787-792	754-759	744-785	625-630
1945	Felszabadulás	-	-	-	-	-	-	-	-	793-818	760-772xv	786-798AB	631-656
1945	Bajcsy-Zsilinszky	-	-	-	-	-	-	-	-	819	773	799	B187
1945	Kisegítő bélyegek	x	x	x	x					820-862	778-820	800-838, 850-862	657-698
1945	Béke	-	-	-	-	-	-	-	-	863-866	774-777	830-842	B175-B178
1945	Szakszervezet	-	-	-	-	-	-	-	-	867-874	844-851	843-850	700-707
1945	Vértanúk	-	-	-	-	-	-	-	-	875-882	836-843	851-858	B179-B186
1945	Újjépités	x	x	x	x					883-897	821-835	863-876	708-722
1946	Betűs	x	x	x	x					898-923	852-877	878-901	801-815
1946	Közvérség	x	x	x	x					924, 925	878, 879	902, 903	723, 724
1946	Lovasfutár	x	x	x	x					926-938	880-892	904-916	725-737
1946	Búlyomjubiläum	-	-	-	-	-	-	-	-	939-942	895-896	917-920	B188-B191
1946	Milliós				x	x	x	x		943-950	897-904	921-928	738-745
1946	Millipengős	x	x	x	x					951-961	905-915	929-939	746-756
1946	Milliárdos	x	x	x	x					962-964	916-918	940-942	757-759
1946	Billiós	?	?	?	?					965-978	919-932	943-956	760-774
1946	Vasút	-	-	-	-	-	-	-	-	979-982	943-946	957-960	785-788
1946	Adópengős	x	x	x	x					983-992	933-942	961-970	775-784
1946	Forint-fillér	x	x	x	x					993-1005	947-959	971-983	788-800
1947	Szabadsághősök				x	x	x	x		1017-1026	971-980	995-1004	816-825

F		F ₁	F ₂	F ₃	F ₄	F ₅	F ₆	F ₇	F ₈	MBK	MICHEL	SG.	SCOTT
1932	Arcképek	x	x	x	x					521-523	489-500, 549, 550	541-552, 543a, 547a	468-479 509, 510
1935	Párhózi	?	?	?	?					550-554	517-521	569-573	487-491
1935	Rizmány	?	?	?	?					555-560	522-527	574-579	492-497
1936	Repülő	x	x	x	x	x	x	x	x	561-570	521-537	580-589	C35-C44
1936	Budavár	?	?	?	?	?	?	?	?	571-575	538-542	590-594	498-502
1937	Vásár	x	x	x	x	x	x	x	x	576-581	543-548	595-600	503-508
1938	Szent István	x	x	x	x					582-595	551-564	601-614	511-524
1938	Kormányzó	x	x	x	x					596-598	565-567	515-517	525-527
1938	Eucharisztikus p.	-	-	-	-	-	-	-	-	599, 600	571a, 572a	518, 519	B92, B93
1938	Szt. István pár	-	-	-	-	-	-	-	-	609, 610	583, 584	620, 621	B95, B96
1938	Dobrecen	x	x	x	x	x	x	x	x	618-623	585-590	622-627	529-534
1938	Hazatérés	x	x	x	x					624, 625	591, 592	628, 629	535, 536
1939	Magyar a Magyarért	-	-	-	-	-	-	-	-	626-630	593-597	630-634	B98-B102
1939	Templom	x	x	x	x					631-644	598-611	635-648	537-550
1939	Pax-Ting	?	?	?	?					645-648	612-615	649-652	551-554
1939	Protestáns	-	-	-	-	-	-	-	-	649-655	616-620	653-657	B103-B107
1940	Repülő Alap	-	-	-	-	-	-	-	-	656-658	623-625	658-660	B110-B112
1940	Kormányzói évf.					x	x	x	x	659-661	626-628	661-663	555-557
1940	Arviz					?	?	?	?	663-665	629-630	664-666	B114-B116
1940	Kátyás	-	-	-	-	-	-	-	-	666-670	633-637	667-671	B117-B121
1940	Kelet Visszatért					x	x	x	x	671	638	672	558
1940	Erdélyért	-	-	-	-	-	-	-	-	673-675	640-642	673-675	B123-B125
1940	Művész	-	-	-	-	-	-	-	-	676-679	643-646	676-679	B126-B129
1941	Repülő Alap	-	-	-	-	-	-	-	-	684-687	651-654	680-683	B131-B134
1941	Kormányzó					x	x	x	x	690-692	657-659	686-688	570-572
1941	Széchenyi					x	x	x	x	707-711	660-664	703-707	573-577
1941	Katona	-	-	-	-	-	-	-	-	712-716	682-68	708-71	B135-B13
1941	Kormányzó					x	x	x	x	717-719	679-681	B686-688	597-599
1942	Repülő Alap	-	-	-	-	-	-	-	-	720-723	687-690	713-716	B140-B143

F	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8	LBK	MICHEL	SG.	SCOTT
1942	Vöröskereszt	-	-	-	-	-	-	-	724-727	691-694	717-720	B144-B147
1942	Kornhely. IVÁSZ	x	x	x	x	x	x	x	728	695	721	600
1942	Vöröskereszt	-	-	-	-	-	-	-	729-731	696-698	723-725	B148-B150
1942	Királyok	-	-	-	-	-	-	-	732-737	699-704	726-731	B151-B156
1943	Templom	x	x	x	x				738-742	717-721	751-755	588, 590 592, 594, 596
1943	Hadvezérek	x	x	x	x				743-760	705-715 736-741	732-744 746-750	601-616
1943	Hadiigondozás				?	?	?	?	761-769	722-730	756-764	B157-B165
1943	Remülő Alap	-	-	-	-	-	-	-	770-773	731-734	763-768	B166-B169
1943	Kormányzóhelyettes				?	?	?	?	774	735	722	B170
1943	Karácsony				x	x	x	x	775-777	742-744	769-771	617-619
1944	Vöröskereszt				?	?	?	?	779-782	749-752	772-775	B171-B174
1944	Kossuth	x	x	x	x	x	x	x	783-785	745-748	776-779	621-624
1946	Fo-int-fillér	x	x	x	x				993-1005	947-959	971-983	788-800
1947	Remülő	x	x	x	x				1009-1016	963-970	987-994	C45-C52
1947	Béke	?	?	?	?				1041	993	1009	825
1947	Postatakarék	?	?	?	?				1045, 1046	997, 998	1013, 1014	827, 828
1948	Centenárium	x	x	x	x				1048-1058	1000-1010	1015-1026	829-839
1950	Gtéves Terv	x	x	x	x				1125-1138	1069-1082	1082-1099	871-884

A kiadások közül a magasabb névértékű lyukasított bélyegek előfordulása ritkább, egyes kiadásoknál egyenesen ritkaságnak számítanak. Ennek oka az, hogy a bank csak kis mértékben vett részt a csomagforgalomban, ezenkívül ezek értékleveleken, valamint nagyobb súlyú tengerentúli küldeményeken fordulhattak elő.

A fenti katalógus szerkesztéséhez kb. 15.000 darab a bank által lyukasított bélyeget vizsgáltam át és ennek a statisztikájából alakultak ki a táblázatok. Ez azonban a variációk tényleges létezésének, véleményem szerint nem lehet végleges állapota. Ezért kérem a gyűjtőket, hogy gyűjteményeik átvizsgálása után az esetleges új adatokat velem közölni sziveskedjenek, hogy a továbbiakban ezt közreadhassam.

© Tájékoztató

INHALTSVERZEICHNIS

Gábor Voloncs

Die Firmenlochungen der Pesti Magyar Kereskedelmi Bank /Pester Ungarische Commercial-Bank/.

Nach der kurzen Erläuterung der Geschichte der Bank beschäftigt sich die Arbeit ausführlich mit den dort benutzten Firmenlochungen. Die verschiedenen in bestimmten Zeiträumen vorkommende Lochungstypen werden in zeitlicher Reihenfolge mit grossen Buchstaben des Alphabets bezeichnet. Die Stellungsvariationen werden auch analysiert; Im Katalogteil werden die einzelnen Briefmarkenausgabe auf welchen die Firmenlochungen vorkommen, die Variationen auch einbegriffen, beschrieben.

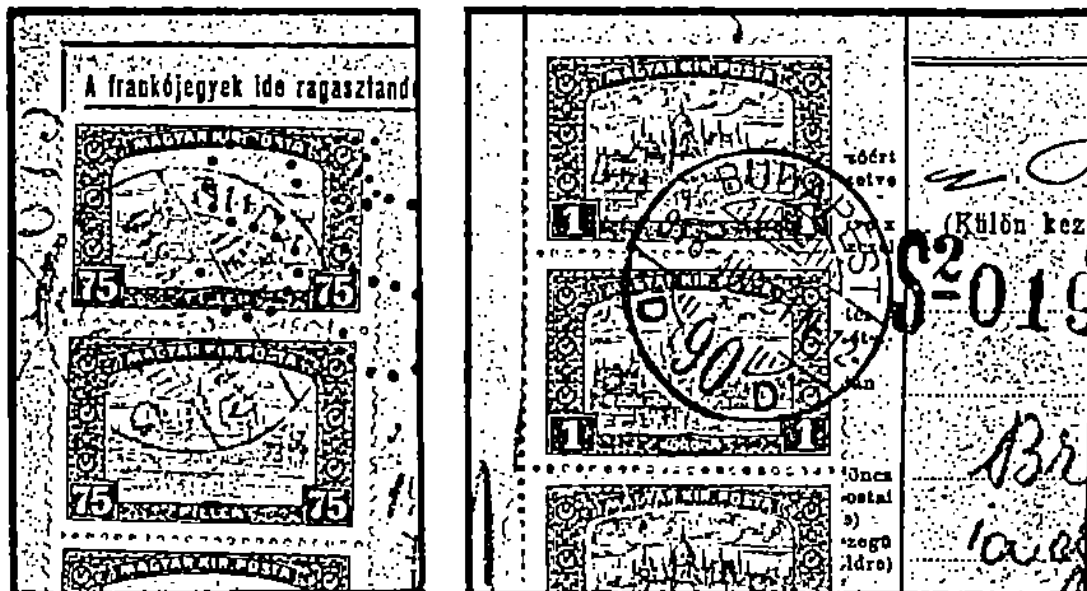
Laut der Meinung der Verfassers ist der mit jahrelangen Forschungsarbeit zusammengefasster Katalog noch immer nicht vollständig und er bittet jeden der sich mit diesem Thema befasst ihn bei Vervollständigung dieser Arbeit zu helfen.

WIR VERÖFFENTLICHEN TAUSCHANZEIGER MIT FREUDE!
BITTE NÜTZEN SIE DIE MÖGLICHKEIT!

Táviratok belkezelési lyukasztása

Tomáš Horovics úr bemutatott egy táviratról származó szelvényt, melyet a bélyegek felragasztása és lebélyegezése után S^2 -as lyukasztással láttak el. Egy másik hasonló szelvényen a bélyegek nincsenek átlukasztva, de mellettük látható egy S^2 -019?-es bélyegző. Mindkét táviratot, melyről a szelvények származnak 1918 augusztusában adták fel a bélyegzések tanúsága szerint.

Horovics úr úgy véli, hogy az S^2 -es bélyegzésnek és az S^3 -as lyukasztásnak ugyan az volt a szerepe és az S betű a "scontro", vagyis a rovatolást jelentheti.

Hozzászólás

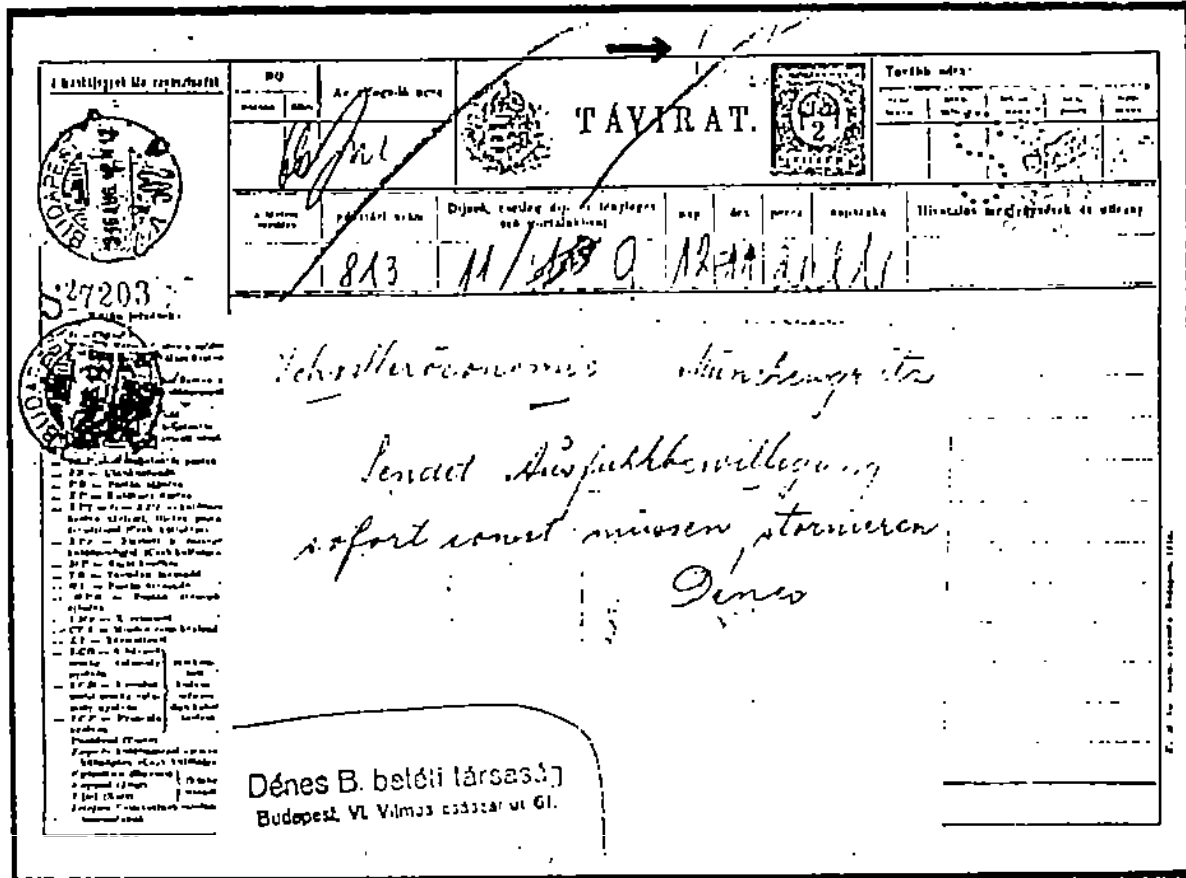
Mivel ezidáig nem sikerült hivatalos rendeletet vagy utasítást találni az S lyukasztásra, illetve bélyegzésre vonatkozólag, ezért az ilyen kezelekkel ellátott táviratok vizsgálatával, valamint oknyomozással kíséreljük meg kideríteni létrejöttüket.

Először a táviratokról kell röviden szólnunk. A feladó által kitöltött táviratokat a postai alkalmazott átvette és a szódíjnak megfelelő összeget beszedte a feladótól, majd ezt bélyegben felragasztotta az űrlapra és bélyegzővel érvénytelenítette. A továbbiakban a táviratok a postánál, tehát belkezelésben maradtak. Később a posta az űrlapok bélyeges szelvényeit levágta, hasonlóan a csomagszállítólevelek szelvényeivel és kilósáruként értékesítette. Éppen ezért a teljes táviratok előfordulása nagyon ritka és feltehetően papírzúdába küldött anyagból származhatnak.

Az eddig előkerült S lyukasztású táviratok 1914 és 1918 között lettek feladva, tehát az első világháború idején. Az egyik kiindulási pont a vizsgálatnál a világháborúval kapcsolatos összefüggés lehet. Az 1914 július 28-án /I. világháború kitörésének napja/ a P.R.T.-ben közzétett 5526/kE számú M.kir.minisztériumi rendelet rendelkezik a hadihelyzetben a táviratforgalomról is. A 6.§. kimondja, hogy az összes táviratok hivatalos ellenőrzés alá kerülnek..., a 7.§. rendelkezik, hogy az olyan magántáviratokat, melyek részben vagy egészben titkos /összebeszél, betűjegyes vagy szánjegyes/ nyelven vannak szerkesztve, továbbá az olyan közértelmű nyelven szerkesztett

magántáviratokat, melyek kereskedelmi rövidített kifejezéseket vagy kereskedelmi jelzéseket tartalmaznak, ... sem továbbítani, sem kézbesíteni nem szabad."

Az eddig megvizsgált 14 db lyukasztott teljes táviratokról az alábbi megállapításokat tehetjük:

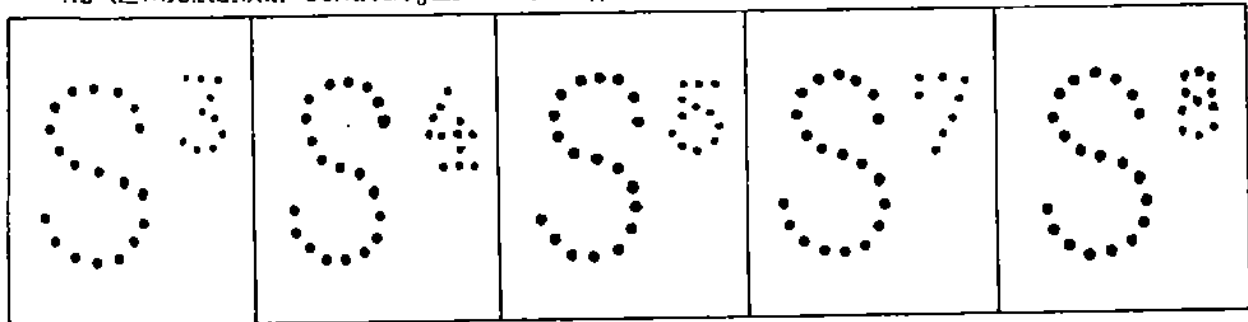
- Mindegyik táviraton megtalálható egyszerre mind az S+szám lyukasztás, mind az S+számok bélyegzése. Az S mellett lévő kis szám egyazon táviratok esetében sokaságban azonos. Ebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a gyanusnak vélt táviratokat kettős ellenőrzés alá vetették.

- Az eddig ismert táviratok: mind üzleti jellegűek, melyeknek szövegtartalma a 7.§. továbbítási tilalma alá esik.

- Minden esetben a táviratok hátoldalán tintaceruzával "vissza" felirat található.

- A táviratok közül egyen a díjfejtől balra fenn kék postairónnal írt C5 jelzés látható, a lyukasztás pedig S⁵. Lásd az ábrán nyíllal jelölve.

Az alábbiakban bemutatjuk az eddig ismert 3 lyukasztásokat 1:1 méretben:

A fentiekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy minden egyes táviratot az I. világháború alatt ellenőriztek /cenzuráltak/ és amelyek a rendeletekben foglalt továbbítási tiltás alá estek, azokat megkülönböztető jel-

lel láttak el. Az S és a mellette lévő kis szám a cenzorok azonosítási száma lehetett. Az úrlápra bélyegzett S+szám után következő négy számjegy pedig az iktatási számot jelölhette – feltételezhetően a szabályellenes táviratok feladót /szövegét/ nyilvántartásba vették.

Kérjük mindazokat akiknek a témával kapcsolatban konkrét véleményük, adataik vannak, valamint rendelkeznek az itt bemutatott lyukasztásokon kívül más számjeggyel ellátott S lyukasztásokkal /bélyeg, kivégés, teljes távirat/, sziveskedjenek közölni a szerkesztővel.

/voloncs/

INHALTSVERZEICHNIS

Perforation für innenpostalische Dienstzwecke der Telegramme.

Der antwortende Redakteur sucht Erklärung auf die eingetroffene Frage: Was bedeutet die Perforation S+Nummer auf Telegrammen zwischen 1914 und 1918?

Es ist festzustellen dass "S"-Perforationen zur Markierung einiger Telegramme im ersten Weltkrieg benutzt wurden. Laut der am 28.06.1914 in Kraft tretenden Verordnung des Ministerpräsidenten mussten wegen Kriegsverhältnisse alle Telegramme kontrolliert werden. Die bisherigen Nachforschungen bewiesen dass solche Telegramme mit "S"-Perforation versehen wurden nach Meinung der Zensur nicht bestellbar waren.

Die Redaktion bittet jeden Sammlerfreund der Dokumente mit S+Nummer-Perforation besitzt, oder etwas über diese Lochung sagen kann, uns zu benachrichtigen.

Gyűjtők – Collectors – Sammler

2.

Dobák István 1214 Budapest Erdősor u. 113. Hungary A, B, C, D, E, F, G, H, I, K.	Marcel de Jong Bosaneem 16 9561 De Ter Apel Nederland A, B, C, D, E, F, G, H, I, K.	Dezső Nagy Kantor Edgrens Väg 5. 443 00 Lerum Sverige C, K.
Anton van Hoen D-5432 Wierges Krümmelstr. 12. B.R.D. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K.	M. and J. P.O. Box 701 Dandenong 3175 Australia A, B, K.	John J. Kussbickel P.O. Box 596 St. James City, FL 33956 U.S.A. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K.
Krátkál László 1589 Budapest 62 Pf. 117 Hungary A, B, C, D, E, F, G, H, I, K.	Lawrence R. Moriarty 48 Belview Dr. Rochester, NY 14609 U.S.A. A, B, C, D, E, F, G, H, I, K.	Frantisek Flátenik Hocimnova 13 85 104 Bratislava Czechoslovakia B, C, D, E, F, G, H, I, K.
János Tibor 4031 Debrecen Miesurin u. 54. IV. 13. Hungary B, C, D, E, F, G, H, I.	Tomas Brovics u Stadionu 957 66 434 Kurim Czechoslovakia A, B, C, D, E, F, G, H, I, K.	Jan Jaap de Weerd 66 rue haute, Boucq 54200 Toul France A, B, C, D, E, F, G, H, I, K.

Tartalom

Tomáš Morovics: Magyarország hármasyukasztású bélyegei, ford. Piszton Ottó	3
Voloncs Gábor: A Pesti Kereskedelmi Bank céglyukasztásai	15
Táviratok belkezelési lyukasztása / Tomáš Morovics/.....	25
Hozzászólás /Voloncs/	25

Tagnyilvántartás

A Magyar Pefin Klub új tagjai:

Deák Endre	(32)	Budapest
Vígh Imre	(33)	Dabas
Kémeri László	(34)	Budapest